

Peter Nicolai Sandnes Finsås

Kulturminner i privat eie

En undersøkelse av Thomas Angells Stiftelser

Masteroppgave i Kulturminneforvaltning

Veileder: Aud Mikkelsen Tretvik

November 2022

Peter Nicolai Sandnes Finsås

Kulturminner i privat eie

En undersøkelse av Thomas Angells Stiftelser

Masteroppgave i Kulturminneforvaltning
Veileder: Aud Mikkelsen Tretvik
November 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Det er utrolig mange jeg vil takke for å ha hjulpet meg med masteroppgaven min.

Jeg vil gjerne takke min veileder Aud Mikkelsen Tretvik, du har hjulpet meg masse med oppgaven. Hadde det ikke vært for deg, hadde ikke oppgaven blitt skrevet ferdig.

Jeg vil takke Thomas Angells Stiftelser for å en fin praksistid hos dere. Også vil jeg takke for at dere lar meg få lov til å undersøke eiendommene deres. Jeg har hatt en fin tid med dere i avdelingen i Trondheim, og mange fine besøk i avdelingen i Selbu. Jeg har hatt mange fine samtaler med begge avdelingene og koselig tid hos dere.

Jeg vil også takk mine tre intervjusubjekter skogbrukssjef for Thomas Angells Stiftelser Ola Kulseth, Selbu og Tydals skogsjef Are Søreng og tidligere Selbu og Tydals herredsskogmester (skogsjef) Ola A. Haarstad. Dere har vært interessante å høre på, mye kunnskap og mye for meg å ta inn. Jeg vil takke for at dere lot dere intervjues av en student, som ikke har gjennomført mange intervjuer enda. Litt lite erfaring å gå på, men takker for tålmodigheten dere hadde for meg.

Jeg må også takke min kjære samboer og kjæreste Una Landsem. Hun har vært min klippe gjennom skrivings perioden. Hun har også hjulpet meg med korrekturen og hjulpet meg masse, ved å høre på mine diskusjoner og argumenter.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1. Introduksjon	3
1.1 Tema og avgrensing:	3
1.2 Problemstillingen:	4
1.3 Begreper, metoder og lovgivning:	4
1.4 Oppgavens struktur:	4
Kapittel 2. Teorigrunnlag	6
2.1 Lovgivning	6
2.2 Kulturarv	6
2.3 Kulturminner	7
2.4 «Passiv bevaring» og «aktiv bevaring»	11
2.5 Kommunens og fylkenes/sametingets forvaltningsoppgave	11
2.6 Kollektiv erindring	12
2.7 Restaureringsprinsipper	13
2.8 Geografiaspektet	15
2.9 Meld. St. 16 (2019-2020)	16
Kapittel 3. Metoder og Kilder	18
3.1 Tekstanalyse	18
3.2 Intervju	19
3.3 Refleksjon	22
3.4 Kilder	23
Kapittel 4. Skildring av undersøkelsesobjektet, Thomas Angells Stiftelser	26
4.1 Opprettelse og formål	26
4.2 Thomas Angells Stiftelser i dag og deres eiendommer	27
Kapittel 5. Skildring av kulturminnene	29
5.1 Automatisk fredete kulturminner	29
5.2 Materielle kulturminner	30
5.3 Immaterielle kulturminner	31
5.4 Spor i kulturlandskapet	33
Kapittel 6. Forvaltningen av kulturminner	35
6.1 TAS forvaltning	35
6.1.1 Forvaltningen av koier	35
6.1.2 Forvaltning av immaterielle kulturminner	39
6.1.3 Forvaltning av kulturlandskap	41

6.2 Forholdet mellom Thomas Angells Stiftelsers og den offentlige forvaltningen	42
6.2.1 Kommunenes forvaltning	42
6.2.2 Allskogs retningslinjer for kulturminner	43
Kapittel 7. Analyse av formidling	46
7.1 Formidling gjennom litteratur	46
7.2 Muntlig formidling	46
7.3 Formidlingsmangler?.....	47
Kapittel 8. Konklusjon	48
8.1 Hvilke kulturminner finnes i Thomas Angells Stiftelsers eiendommer?.....	48
8.2 Hvordan forvalter Thomas Angells Stiftelser kulturminne deres?	48
8.3 Hvordan blir kulturminne formidlet?	49
Kildeliste.....	50
Bøker:	50
Nettsider/nettartikler:	50
Arkivmaterialer	53
Vedlegg	53

Kulturminner i privat eie

En undersøkelse av Thomas Angells Stiftelser

Kapittel 1. Introduksjon

I denne oppgaven blir den private eieren Thomas Angells Stiftelser (forkortet til TAS) undersøkt. Undersøkelsen går ut på å finne ut hvordan TAS forvalter kulturminne deres. Det blir også undersøkt hvordan TAS formidler kulturarven deres. Dette blir knyttet opp til et tema. Temaet er skog og utmark, som blir nærmere presentert i dette kapittelet. Teori, metode og begreper blir også presentert, men i ulike kapitler. Dette kapittelet introduserer kort om oppgaven og dens struktur.

1.1 Tema og avgrensing:

Tema

Kulturminner i skog og utmark er temaet for oppgaven. Grunnen til dette valget er basert på min praksisperiode hos Thomas Angells Stiftelser (forkortet til TAS). TAS har store eiendommer med skog og utmark og har forvaltet dette siden de ble opprettet i 1769. Forvaltningens historie er eldre enn stiftelsen selv, i og med at TAS forvalter basert på Thomas Angells testament. Oppgaven handler også om forholdet mellom forvaltningsorganene og TAS.

Avgrensing

Opgaven handler om kulturminner Tas forvalter selv, med hovedfokus på eiendommene i Selbu. Grunnen til at jeg fokuserer på eiendommene i Selbu, er også basert på antallet kulturminner som TAS forvalter selv. Det er også i Selbu mesteparten av skogbruksvirksomheten skjer og har skjedd. Eiendommene i Tydal blir også nevnt. Forholdet

mellom TAS og de offentlige forvaltningsorganene er avgrenset, og fokuserer på organene nærmest i kontakt med TAS, nemlig kommune og fylkeskommune.

1.2 Problemstillingen:

Hovedspørsmålet er: Hvordan forvalter en privat eier kulturminnene innenfor sine eiendommer?

Underspørsmålene er:

- Hvilke kulturminner finnes i Thomas Angells Stiftelser eiendommer?
- Hvordan har Thomas Angells Stiftelser formidlet kulturminnene som de forvalter?

1.3 Begreper, metoder og lovgivning:

Denne oppgaven inneholder en del viktige begreper, disse begrepene er «kulturminner», «kulturmiljø» og «kulturarv». Det er også andre underbegreper som forklares. Disse begrepene blir brukt for å forklare hva denne oppgaven handler om og hvordan forvaltningen er. «Teori»-kapittelet forklarer begrepene, samt de ulike teoriene.

Det er også et kapittel som handler om metoder, «Metoder og kilder». I dette kapitlet forklarer jeg hvilke metoder jeg bruker. Metodene omhandler blant annet kildeinnhenting.

Lovgivningen er også en viktig del av oppgaven. Denne forklarer hvordan myndighetene/forvaltningsorganene forklarer begreper og hvordan de forvalter. Her er det «Lov om kulturminner (kulturminneloven)» (forkortet til kulml), «Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)» (forkortet til pbl), som er de viktigste lovene i oppgaven. Lovene er også en måte å få innsikt i begrepene.

1.4 Oppgavens struktur:

1. Introduksjon

2. Teorigrunnlag

I dette kapitlet blir teoriene presentert og begrepene forklart.

3. Metoder og kilder

I dette kapitlet blir de utvalgte metodene presentert og forklart. Disse er blant annet intervju og tekstanalyse. Kilder som blir brukt i denne oppgaven blir presentert.

Hvilke typer kilder og informasjon jeg har fått av dem.

4. Skildring av undersøkelsesobjektet, Thomas Angells Stiftelser

Her blir undersøkelsesobjektet Thomas Angells Stiftelser skildret. Skildringen beskriver TAS i dag, TAS historie og en kort introduksjon om eiendommene deres.

5. Skildring av kulturminnene

Kapitlet handler om kulturminner innenfor eiendommene til TAS. Kulturminnene ligger i eiendommene til TAS i Selbu og Tydal.

6. Analyse av forvaltningen

Kapitlet er todelt. Første delen omhandler TASs forvaltning av kulturminner. Den andre delen handler om forholdet mellom TAS og de offentlige forvaltningsorganene.

7. Analyse av formidling

I dette kapitlet blir formidlingen til TAS presentert og analysert. Formidlingen er tilknyttet kulturminne i eiendommene.

8. Konklusjon

Her besvares problemstillingene, med konklusjon.

9. Litteratur og kilder

10. Vedlegg

Kapittel 2. Teorigrunnlag

Dette kapittelet tar for seg begreper som blir brukt i oppgaven. Lovgivningen som omhandler kulturminner, og andre teoretiske standpunkter i kulturminnefaget, blir også presentert.

2.1 Lovgivning

For å forstå forvaltning av kulturminner, må vi se på «Lov om kulturminner (kulturminneloven) (kulml)». Men også «Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) (pbl)». Når det kommer til hvordan man forvalter bygninger som enten er fredet eller vernet, er det plan- og bygningsloven og kulturminneloven som gjelder. Fordi ingen av bygningene til TAS er fredet eller vernet, gjelder ikke kulturminneloven for bygningene deres. Det som gjelder for deres bygninger, er i stedet plan- og bygningsloven.

2.2 Kulturarv

Dette begrepet blir beskrevet ved bruk av boken *Heritage* skrevet av Peter Howard. I utgangspunktet er Howard en geograf, som har fått erfaringer innen kulturminner/kulturarv gjennom landskapsfag.¹

I det første kapitlet «What is heritage?» skriver Howard en liten oppsummering av hva begrepet er. Howard skriver at kulturarv inkluderer alt folk vil ta vare på, fra frisk luft til dans, inkludert materiell kultur og natur. Med andre ord rommer begrepet kulturarv svært mye, og dreier seg om hva man ønsker å ta vare på. Kulturminner kan deles inn i to kategorier, «materielle kulturminner» og «immaterielle kulturminner». Begrepene blir utdypet senere i oppgaven.²

Howard skriver også at det er ulike typer kulturarv- en privat, og en offentlig Den typen kulturarv som blir forvaltet av profesjonelle er den offentlige.³

¹ Howard, P. 2003: Baksiden av cover på fremsiden

² Howard 2003: s.1

³ Ibid: 1-6

2.3 Kulturminner

For å forklare begrepet kulturminner blir det brukt ulike tekster. Disse er blant annet: *Kunsten å bevare* skrevet av etnolog Arne Lie Christensen⁴, United Nations Educational Scientific and Cultural Organizations (forkortet til UNESCO) hjemmesider, der de har en del artikler som tilhører konvensjonen om immaterielle kulturminner og *Lærebok i kulturminnerett* skrevet av jurist Michael Kahn. *Lov om kulturminner (kulturminneloven) (kulml)* sist oppdatert 24.08.2021 blir også brukt.⁵ Regjeringens hjemmeside og riksantikvarens hjemmeside inneholder også en del informasjon som også er viktig for oppgaven.

«Kulturminner» er et underbegrep av «kulturarv». Kulturminner blir delt inn i to kategorier, materielle kulturminner og immaterielle kulturminner. Før vi beskriver disse kategoriene, introduseres myndighetens definisjon av begrepet kulturminner. Myndigheten har beskrevet hva de definerer som kulturminner i lovverket. Deres forklaring er beskrevet i kulml § 2 første ledd.⁶

Slik lyder første ledd:

*Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.*⁷

Loven omhandler altså fysiske kulturminner. Kulturminner som ikke er fysiske, er immaterielle. «**Materielle kulturminner**» blir delt inn i underkategorier, løse- og faste kulturminner.

«**Faste kulturminner**» er kulturminner som mer eller mindre står fast, slik som blant annet boplasser, hus, bygninger, veier, spor etter åkerbruk, helleristninger og lignende.⁸

«**Løse kulturminner**» er gjenstander som ikke er faste. Begrepet beskriver gjenstander som er kulturminner. Disse gjenstandene kan være ulike ting. Løse kulturminner kan enten være gjenstander som er automatisk fredet, eller som er vernet. Eksempler på dette kan være

⁴ Christensen 2011: Baksiden av cover på fremsiden

⁵ Kulturminneloven 1979: forside (lovdata)

⁶ Riksantikvaren 2021 Ordlistor med ordforklaringer

⁷ Kulturminneloven 1979: §2

⁸ Solberg, B & Tschudi-Madsen, S. 2020

redskaper, utstyr til dyr, våpen til jakt, gamle bøker, smykker og gjenstander fra arkeologiske utgravninger.⁹

«**Immaterielle kulturminner**» beskriver kulturminner som er immaterielle. For å forklare immaterielle kulturminner tar jeg utgangspunkt i definisjonene til UNESCO. De forklarer immaterielle kulturminner slik:

Språk, utøvende kunst, sosiale skikker, tradisjonelle håndverksferdigheter, ritualer, kunnskap og ferdigheter knyttet til naturen er eksempler på immateriell kulturarv. For mange folkegrupper er den immaterielle arven en kilde til identitet med forankring i historien. Filosofi, verdier og tenkemåter overføres gjennom muntlige tradisjoner, gjennom språk og andre former for ikke-materiell kommunikasjon, og utgjør samfunnslivets fundament.¹⁰

UNESCO hadde en konvensjon i 2003 som hadde et fokus å fremme immateriell kulturarv og immaterielle kulturminner. Flere land ratifiserte konvensjonen, Norge ratifiserte den i 2007. På grunn av ratifiseringen, er Norge bundet juridisk til forvaltning av immateriell kulturarv/immaterielle kulturminner.¹¹

I kulturminneloven blir to begrep brukt. Disse er «kulturmiljø», som vi kommer til senere, og «kulturminner».¹²

Michael Kahn forklarer at kulturminner er basert på menneskelig aspekt. Han trekker frem et eksempel om dyr. Kahn trekker frem dyrehold og påpeker at det er menneskets forhold til dyreholdet som er selve kulturminnet. Med andre ord er det menneskets dyrehold som er kulturminne, ikke dyr i seg selv. Det samme gjelder jakt. Med andre ord er det mennesket som er i sentrum, dette ser vi også i kulml § 2 første ledd. Kahn skriver også at natur kan være et kulturminne. Han trekker frem et eksempel om et fjell som har blitt ansett for å være hellig, dette kan juridisk sett bli sett på som kulturminne. Dette er i tilknytning til religion-aspektet av paragrafen. Kahn forteller at disse kulturminnene må være fysiske for at loven skal gjelde dem, det kan være tilknyttet tradisjoner, språk og religion.

⁹ Ibid

¹⁰ UNESCO n.a.

¹¹ Kulturrådet 2010: s.5

¹² Kahn 2007: s.127

Det er også en annen måte naturen kan være en del av kulturminne. Dette kan forklares ved hjelp av begrepet «kulturlandskap». Det er også viktig å påpeke at begrepet er tverrfaglig. Begrepet er basert på en kombinasjon av historiefagene kulturminneforvaltning, historie og arkeologi og geografifaget.

Dette skaper en tverrfaglig forståelse av hva et kulturlandskap er. Riksantikvarens forklaring på begrepet kulturlandskap, lyder slik:

Kulturlandskap er landskap som helt eller delvis er blitt omformet fra den opprinnelige naturtilstand på grunn av menneskers virksomhet. Uttrykket er av generell karakter og omfatter både landsbygd, by- og industrilandskap.¹³

Mellom kulturlandskap og naturlandskap finnes ingen helt skarpe grenser.

Kulturlandskap omfatter områder med sterkt vekslende grad av menneskelig påvirkning; fra naturnære kulturlandskap med beitemark og utslåtter til fulldyrkede jordbrukslandskap og industrilandskap helt dominert av byggverk og teknologi.¹⁴

Det siste underbegrepet av kulturminner er «kulturmiljø». Dette begrepet er en definisjon som også blir beskrevet i kulturminneloven. Kulml § 2 andre ledd, slik lyder den:

*Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.*¹⁵

Her ser man at miljøaspektet også er en del av kulturminneforvaltningen. Det er ikke bare enkelte minner som er viktig, men også helheten. Eksempler på dette kan være bydeler, nasjonalparker og liknende.

Kulturminner blir ofte bevart gjennom fredninger. Vi har to typer fredninger, **vedtaksfredete kulturminner** og **automatiske fredete kulturminnene**. Kulturminneloven forklarer dette på et forvaltningsnivå. I kulturminneloven § 4 blir mange kulturminne beskrevet, disse kulturminnene er automatiske fredet dersom de er fra 1537 eller eldre. I paragrafen ser vi eksempler som man kan finne i eiendommene til TAS og områdene i rundt, slik som jernvinningsplasser, trekull- og tjæremiler, boplasser, osv. For å forklare flere typer automatisk fredete kulturminner må vi igjen se på kulturminneloven § 4. Her er deres beskrivelser i paragrafen:

¹³ Riksantikvaren 2020 Kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap

¹⁴ I.C.

¹⁵ Kulturminneloven 1979: §2

Det samme gjelder samiske kulturminner som nevnt ovenfor fra år 1917 eller eldre.¹⁶

Automatisk fredet er de til enhver tid erklærte stående byggverk med opprinnelse fra perioden 1537-1649, dersom ikke annet er bestemt av vedkommende myndighet. § 15 tredje og fjerde ledd får tilsvarende anvendelse for automatisk fredete byggverk fra perioden 1537-1649.

Dispensasjon fra fredningen kan skje etter § 15 a.¹⁷

Sitatet tar for seg de kulturminnene staten mener har en verdi for nasjonen. Både kulturminner fra før reformasjonen (1537), bygninger eldre enn, eller rundt perioden 1537-1649 og samiske kulturminner fra 1917 eller eldre. Bevaringen er viktig for nasjonens forståelse av sin kultur, men også for at kunnskap ikke skal gå tapt.

Kulturminner som ikke er automatisk fredet, kan bli fredet gjennom **vedtak** eller gjennom forskrift. For å frede kulturminner gjennom vedtak må det være et utgangspunkt i kulturminneloven eller svalbardmiljøloven. I likhet med automatiske fredete kulturminner, er disse kulturminnene også fysiske. Dersom noen vil gjøre inngrep på kulturminnet som er vedtaksfredet, må det søkes dispensasjon fra regional kulturminneforvaltning. Det er de ulike fylkene eller sysselmesteren som kan gi dispensasjon for inngrepene som kan gjøres. Dersom inngrepet er vesentlig, blir det ikke gitt dispensasjon. Til nå er det ingen kulturminner som er vedtaksfredet i TAS eiendommer, fredning kan skje dersom noen ser verdien i å gjøre det. Kulturminner som er fredet via forskrift er statlig eid, derfor går vi ikke inn i detaljer om det.¹⁸

I boka *Kunsten å bevare* skriver Arne Lie Christensen om historien rundt begrepet kulturminner. Christensen skriver at det først handlet om de fysiske kulturminnene, disse blir forklart som faste kulturminner. Disse er knyttet til kulturminneloven fra 1978. Da siterer han lovens forståelse av hva kulturminner var/er. Kulturminner er da «alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø». Denne er ganske lik den definisjonen som blir brukt i kulml § 2.¹⁹

For å forstå kulturminnebegrepet, må vi gå igjennom historien til kulturminnevernet. Ifølge Christensen ble det publisert en invitasjon til en forening for kunst og kulturminner, eller som Christensen skriver «en forening for kunst og fortids-levninger». Publiseringen skjedde fredag

¹⁶ Kulturminneloven 1979: §4

¹⁷ Ibid

¹⁸ Riksantikvaren 2020 Fredningsstatus

¹⁹ Christensen 2011: s.12

17. mai 1844 i Morgenbladet, med invitasjonen på forsiden. Denne foreningen ble til dagens Fortidsminneforening, eller tittelen den da fikk, som også er foreningens offisielle navn «Forening til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring».²⁰

Christensen forklarer at *fortidslevninger* er fysiske rester fra fortiden, der verdien er nøytral. .. På den andre siden trenger ikke kulturminner å være fysiske og kan ha både positiv og negativ verdi. Christensen trekker frem at minner skaper en erindring om fortiden, som skaper følelser. Han forklarer at dette er en av grunnene til at foreningen brukte minne i navnet, i stedet for levninger. Han hevder at dette henger sammen med perioden da nasjonalromantikken spilte en stor rolle.²¹

Fortidslevninger kunne kategoriseres i to kategorier. Det ene kategorien var «oldsaker». Begrepet oldsaker ble brukt på gjenstander som ble funnet i jorden, som kunne dateres til tiden før middelalderen. Det andre kategorien var «fornminner». Begrepet beskrev fortidslevninger som var automatisk fredet, disse dateres til tiden før reformasjonen 1537. Begrepet kulturminne begynte å ta form løpet av 1960-tallet og på 1970-tallet ble «Lov om kulturminner (kulturminneloven)» skrevet og godkjent som lov i Norge.²²

2.4 «Passiv bevaring» og «aktiv bevaring»

Med «passiv bevaring» menes handlinger, eller «ikke-handlinger», som indirekte er med på å bevare blant annet spor av kulturminner eller historie. Mens «aktiv bevaring» er handlinger som er gjort aktivt med et formål. Et eksempel på dette er vedlikehold av bygninger, som aktivt er med på å bevare bygningen.

2.5 Kommunens og fylkenes/sametingets forvaltningsoppgave

Både kommuner og fylket/sametinget har et ansvar om å forvalte kulturminner, men de har ulike ansvarsområder. Derfor blir de forklart i to deler- fylket/sametinget og kommuner.

Fylket/Sametinget er ansvarlig for fylkets kulturminner og samiske kulturminner. Det er disse organene som skal ivareta kulturminner, slik at ikke blant annet planlegging skal gå på bekostning av kulturminner og kulturmiljøer. De kan ta beslutninger som baseres eller er i

²⁰ Ibid: s.12-13

²¹ Ibid: 13

²² Ibid: 13-14

samsvar med kulturminneloven. De kan også fremme saker til riksantikvaren. De har også ansvar for å gjennomføre regionale planleggingsstrategier, regionale planer og regionale planbestemmelser, samt utvikle dem.²³

Kommuner er ansvarlig for å ta vare på og legge til rette for bruk av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskaper. Som redskaper kan kommunene bruke plan- og bygningsloven og andre tiltak, blant annet tilskudd og eiendomsskattefritak. Det er også enkelte bykommuner som har egne kulturminneforvaltere, men for TAS i Selbu og Tydal er det ikke en kulturminneforvalter. Hvis jeg hadde inkludert Trondheim i undersøkelsen, hadde det vært et slikt organ å forholde seg til.²⁴

Kommunene har en plikt til å forvalte kulturminner innen deres områder. For å gjøre dette lettere skal kommunene utvikle en kulturminneplan. Disse planene trekker frem hvilke kulturminner kommunen har, og hvordan kommunene skal forvalte disse. Med andre ord gir kulturminneplanen en oversikt over verneverdige kulturminner og kulturmiljøer. Planen inneholder også forslag til tiltak for hvordan kulturminnene og kulturmiljøene skal forvaltes, og også hvordan de kan brukes.²⁵ Riksantikvaren Jørn Holme (riksantikvar fra 2009-2018), forklarer kulturminneplanen slik:

*Kommunene har en viktig rolle som forvaltere av kulturminner og kulturmiljø. En kulturminneplan gir kunnskap om lokalhistorien, og gjør det lettere å prioritere de kulturminnene som kommunen vil ta vare på for fremtiden.*²⁶

2.6 Kollektiv erindring

«Kollektiv erindring» eller «kollektive minner» er et fenomen som er relativt gammelt.. «Kollektiv erindring/kollektive minner» har eksistert siden antikkens tid. Kjente filosofer som Platon og Aristoteles hadde en kollektiverindring om ulike deler av deres kultur. Det er ikke før på 1900-tallet at man i vitenskapen begynte å bruke ulike begrep som forklarer hva «kollektiv erindring» eller «kollektive minner» er. Kollektive minner er altså minner som deles av flere på bakgrunnen av en felles historie. Vi trenger ikke å ha opplevd i historien, men dele den. Vi kan knytte dette til minner fra krigen, da dette er en kollektiv erindring som

²³ Riksantikvaren 2022

²⁴ Ibid

²⁵ Riksantikvaren 2019

²⁶ Ibid

mesteparten av Norges befolkning har til felles. Vi er stolte over de som kjempet mot nazismen, men skammer oss over de som var nazister. Vi er også triste når vi tenker tilbake på ofrene av holocaust og andre forferdelige hendelser som skjedde i den tiden. Begrepet kollektiverindring er komplekst, og det finnes forskjellige måter å forstå begrepet. Men kort fortalt er det ulike minner som tilhører både en nasjonal befolkning og mindre samfunn. Minner som tilhører mindre samfunn som kan være tilknyttet religion, yrke, organisasjoner og lignende.²⁷

2.7 Restaureringsprinsipper

For å forstå bevaring av bygninger som, må presentere restaureringsprinsippene. Det er to typer restaureringsprinsipper som forklarer ulike måter å bevare kulturminner. Den ene er basert på tankene til Viollet-le-Duc og den andre er basert på tankene til John Ruskin. I delen som omhandler forvaltning av kulturminner, blir disse prinsippene brukt for å se på selve forvaltningen. Da spesifikt forvaltningen av hyttene/koiene til TAS, de blir senere presentert i kapittel 5. Det er også detaljer tilknyttet Viollet-le-Duc og Ruskin som blir brukt i forvaltningskapittelet.

Viollet-le-Duc

Den franske forfatteren av bygningshistoriske tekster og selverklært arkitekt Eugène Emmanuel Viollet-le-Duc (1814-1879), utviklet et viktig restaureringsprinsipp. Viollet-le-Duc var veldig interessert i den gotiske arkitekturstilen, men var veldig kritisk til den klassisistiske arkitekturstilen. Denne typen arkitekturstil var ganske sentral i hans arkitekturutdanning. Han er kjent for å ha hatt ansvaret for restaureringen av de prestisjefylte bygningene Sainte-Chapelle og Notre-Dame i Paris. Han var opptatt av bygningenes logikk, med andre ord var han opptatt av selve konstruksjonen. Det var konstruksjonen og ikke materialet (stein) som hadde verdi. Med restaurering var det tillatt å bruke nyere typer teknikker og materialer. Viollet-le-Duc mente at man skulle se for seg hva den tidligere arkitekten hadde gjort dersom arkitekten levde i samtiden. På grunn av Viollet-le-Ducs restaureringsprosjekter og restaureringsprinsipper ble han personifiseringen av restaureringer på 1800-tallet. Han er også kjent for prinsippet «l'unité de style» også kjent som «enhet i stil». Dette prinsippet går ut på

²⁷ Erll, A. 2011: s.13-37

å tilbakeføre bygninger til dens opprinnelige utseende, men også tilbakeføre bygningen til et optimalt uttrykk av bygningens originale stil. For Viollet-le-Duc var den originale stilen gotisk, siden bygningene han restaurerte var opprinnelig i den stilen. Det er fortsatt forskjell på «tilbakeføring» i dag og «enhet i stil», da tilbakeføring er å gjøre om på bygningen slik at den er tilbake til bygningens opprinnelige utseende. Mens i «enhet i stil» tilføye man nye metoder, så lenge det passer inn i arkitekturstilen.²⁸

John Rushkin

En som kritiserte bygningsrestaurering, var den skjønnlitterære forfatteren John Rushkin (1819-1900). Rushkin hadde ikke den samme praktiske erfaringen med restaurering som Viollet-le-Duc. Rushkin var svært kritisk til kirkerestaureringen som skjedde i hans hjemland, England. I 1849 skrev Rushkin en kritikk mot restaureringen i boken *Seven Lamps of Architecture*. Kritikken hans gikk ut på at restaurering av kirker er det verste som kan skje for disse gamle kirkene. Han mente at restaureringen var en ødeleggelse av bygningene, og mente at tilbakeføring eller restaurering av bygninger til dens opprinnelige storhet var umulig. Han sammenlignet det med å prøve å få de døde til å stå opp igjen. Hans løsning på forvaltningen av kirkene var heller basert på å konservere bygningene. Vedlikehold var metoden han helst ville at folk skulle bruke i stedet for restaurering. Det var materialet og kunsten som var viktig for ham. Skulpturene og arkitekturen var basert på den originale skaperens personlighet, det var umulig å få denne typen verdi tilbake. Alt det skaperne hadde laget hadde nettopp deres fingeravtrykk i dem. I tillegg til dette var også Rushkin skeptisk til industrialisering og masseproduksjon. Rushkin var også kjent for å ha en fascinasjon for den fallende estetikken, en fascinasjon for ruinromantik. På grunn av dette ble han en representant for ruinromantikken på 1800-tallet.²⁹

Venezia-Charteret

Tankegangen om å bevare bygninger samtidig som man fornyer dem er ikke noe nytt. Dette kan vi se i Venezia-charteret utformet i 1964 og arkitekter/idémyldrere fra 1800-tallet. Tidligere ble tankene til Viollet-le-Duc introdusert, hans teori er utgangspunktet for Venezia-charteret, da Viollet-le-Duc var med på å starte de store restaureringene av gamle bygninger. Trenden som han startet, ble også viktig da charteret ble brukt av andre land. Dette er relevant

²⁸ Christensen 2011: s.55-56

²⁹ Ibid: 56-57

i og med at leiekontrakten til TAS bruker ordet restaurere. Venezia-charteret har vært oversatt til mange språk som har ført til ulike måter å tolke den. Arkitekt og tidligere professor, Hans Jacob Hansteen, skriver om dette i en artikkel som handler om Venezia-charteret. Et avsnitt fra denne artikkelen, som igjen er sitat fra charteret, er med på å videreføre tanke gangen om at man kan restaurere bygninger og samtidig bruke nye metoder og materialer for restaureringen.³⁰

Hansteens kommentar/beskrivelse av Artikkel 9 i Venezia-charteret, tar for seg restaurering som et inngrep på en bygning. Dette inngrepet har et mål om å bevare og avdekke kulturminnets/bygningens estetiske og historiske verdier. Inngrepet må bygge på respekt for materialet som ble brukt, samtidig som den må holde autentisiteten basert på riktige kilder. Der må begynne å gjette på hvilke tiltak eller handlinger som må gjøres, skal restaureringen stoppes. Hvis rekonstruksjonen er basert på gjetninger eller antagelser, er det slik at alle endringer/tiltak må basere seg på nåtiden. Bortsett fra dette er det slik at all restaurering alltid må følge arkeologiske og historiske undersøkelser av kulturminnet/bygningen. Dette kan vi se ved at alle nye endringer i restaurering av gamle bygninger, skal ifølge artikkel 9 enten være basert på historiske endringer eller endringer basert på nåtiden. De eneste grunnene til å gjøre endringer basert på nåtiden, er i de tilfellene der det ikke er noen historiske dokumenter som forklarer hva byggherren skal gjøre.³¹

2.8 Geografiaspektet

Eiendommene til TAS regnes som kulturlandskap. Vi kan se et eksempel av dette ved nasjonalparken som ligger i Tydal kommune. Her er heller området vernet av offentlige forvaltningsorganer og forvaltet av noen andre enn TAS. For nasjonalparker gjelder både kulturminneloven, når det kommer til forvaltningen, men også «Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) (nml)». Forvaltningen blir beskrevet i nml § 35. Nml § 35 andre ledd som blir henvist til her:

I nasjonalparker skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner finne sted, med mindre slik påvirkning er en forutsetning for å ivareta verneformålet.

³⁰ Hansteen 2020

³¹ Ibid

Forskriften skal verne landskapet med planter, dyr, geologiske forekomster og kulturminner mot utbygging, anlegg, forurensning og annen aktivitet som kan skade formålet med vernet, og sikre en uforstyrret opplevelse av naturen. Ferdsel til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster.³²

I nasjonalparker er det ikke eierne av eiendommene som forvalter, men heller et nasjonalparkstyre. Nasjonalparkstyret består blant annet av politiske representanter fra kommunene nasjonalparken ligger i, i dette tilfellet Tydal kommune, og representanter fra fylkeskommunen.³³

Geografiaspektet bringer med seg nye tanker om landskap. Som tidligere nevnt er geografifaget et samfunnsfag, der det er menneskelige vurderinger og verdier som er står sentralt. Geografiaspektet kan bli brukt for å forstå ulike oppfatninger av et område. I TAS eiendommer kunne dette ha vært en problemstilling. TAS har et område med hytter/koier i et tidligere skogbruksareal. For noen ligger verdien i mulighetene for utvikling av et hyttefelt, mens for andre kan verdien ligge i bevaring av området. Ønske om å bevare kan ligge i den historiske verdien på området, eller for å verne naturen.

2.9 Meld. St. 16 (2019-2020)

Meld. St. 16 (2019-2020) skrevet av Klima- og miljødepartementet handler om kulturminnepolitikk og mål for fremtiden. Det blir trukket frem strategier for bevaring og forvaltning. Her er det en del om kulturminneforvaltning i seg selv og om forvaltningsorganer. Den handler blant annet om samarbeid mellom forskjellige aktører, både private og offentlige. Internasjonale samarbeid blir også trukket frem. Blant annet blir klimagevinst gjennom bruk av kulturminner introdusert og forklart med en utregning av klimaavtrykk. Gevinsten er i form av mindre klimaavtrykk ved å bruke bygninger som allerede eksisterer. Slik kan kulturminner vernes gjennom bruk.³⁴ Dette er for så vidt ikke nye tanker fra Klima- og miljødepartementet, dette har de skrevet før i *Meld. St. 16 (2006-2007)*. Stortingsmeldingen for 2019-2020 en oppdatering og fornying av konseptene, og er en

³² Naturmangfoldloven 2009: §35

³³ Regjeringen 2021

³⁴ Klima- og miljødepartementet 2020: s.77

utvikling av stortingsmeldingen fra 2006-2007. Bevaringsprogrammene til riksantikvaren er bygget på stortingsmeldingene, der av strategien «vern gjennom bruk». Kulturminnefondets midler brukes til å bevare kulturminner.³⁵

³⁵ Miljøvern departementet 2007

Kapittel 3. Metoder og Kilder

I dette kapitlet blir metodene for selve oppgaven forklart. Det blir brukt ulike metoder for blant annet informasjonsinnhenting og for drøfting.. Informasjonsinnhentingsmetodene er intervju, tekstanalyse og befarung. Et intervju består av flere element, og noen av disse blir utdypet i dette kapitlet. Lovverk, etikk og moral, er viktige elementer i et forskingsintervju. Tekstanalyse er en sentral del av oppgaven, og metoden blir forklart i dette kapitlet. Befarung av eiendom er en annen form for informasjonsinnhenting som blir brukt i oppgaven. Metodene nevnt ovenfor er viktige for både innhenting av informasjon, men også for drøfting av oppgaven. Selv om intervjuene som ble gjennomført ikke blir aktivt brukt i oppgaven, har de vært viktige for å skaffe en oversikt, og har gitt meg informasjon om hvilke tekster som har vært relevant for oppgaven.

3.1 Tekstanalyse

Denne delen av oppgaven tar for seg metoden tekstanalyse, og er basert på *Indføring av tekstanalyse* skrevet av Leif Becker Jensen.

Tekstanalyse er opprinnelig en metode innenfor de humanistiske fagene. Likevel er det mange fagdisipliner som bruker denne metoden. Noen av de ulike formene for tekstanalysene er blant annet pragmatisk analyse, språkbruksanalyse og diskursanalyse. Jensen skriver også at det ikke er en universell måte å analysere tekst, men at man kan studere hvordan andre analyserer tekster. Slik kan man selv finne metoder som er tilpasset sitt behov. Min metode er blant annet å sammenligne tekster., Ved hjelp av sammenlikning kan man se om opplysningene i tekstene sammensvarer med hverandre. Det er svært viktig å undersøke bakgrunnen til forfatterne. Grunnen til at jeg gjør dette, er fordi jeg ønsker et innblikk i forfatterens kunnskapsbakgrunn. . Det er også veldig viktig å undersøke om forfatteren bruker forskning eller fagpersoner som referanser. Dette er viktig fordi det har stor betydning for tekstens troverdighet. I oppgaven brukes også tekster skrevet av lokalhistorikere, og da har det vært viktig å undersøke deres referanser.³⁶

Jensen forklarer at det kan være ulike oppfatninger av en tekst, disse fortolkningene kan være helt ulike selv om begge/flere referer til samme tekst. Derfor må man være åpen for å

³⁶ Jensen, L. B. 2011: s. 21

lese/høre andres oppfatninger av tekster. Mine diskusjoner i oppgaven kan derfor ha flere svar. Mine argumenter er ikke fakta, men heller en tolkning av hva jeg oppfatter.³⁷

Jensen forklarer at tekstanalyse som metode, er en metode der du finner et problem og prøver å løse den. Han poengterer at andre fagfelt gjør det samme, arkeologene har sine metoder for å finne alderen til en gjenstand. Det samme gjør mekanikeren, sosiologen og andre yrker/forskere. Tekstanalysemetoden er imellom empirisk objektivitet og tolkende subjektivitet, med andre ord den kan både være objektiv og subjektiv.³⁸

Å være kildekritisk er også viktig. Det er viktig å gjennomføre en kildekritisk analyse for å finne ut om tekstene inneholder sannhet eller ikke. Man kan også se om de er subjektive eller objektive. Hovedspørsmålet for kildekritikk er, kan vi stole på teksten?³⁹

3.2 Intervju

Intervju er en av metodene som har blitt brukt for å innhente informasjon. Det har blitt gjort flere intervjuer, to av tre intervjusubjekter jobber eller har jobbet for Selbu og Tydal kommune. En av disse er ansatt ved Thomas Angells Stiftelser. De to andre var/er skogbrukssjef i kommunene., En av disse er dagens skogbrukssjef (i begge kommunene, fra 2017) og den andre hadde stillingen tidligere (fra 1970 til 1994 i Tydal og fra 1970 til 2010 i Selbu). Den ansatte ved Thomas Angells Stiftelser har stillingen skogbrukssjef (fra 2001). I kapittelet blir det forklart hva et forskningsintervju er, og om hvilke prosesser man må gjøre. Etikk og moral er viktig for intervjuene og dette blir diskutert senere i kapittelet. *Det kvalitative forsknings-intervju*, skrevet av Steinar Kvale og Svend Brinkmann, blir brukt for å forklare forskningsintervju.

Intervju er et samspill mellom intervjueren og den intervjuende i form av en samtale. I et intervju blir kunnskap konstruert i samspill med interaksjon mellom partene. Forfatterne forklarer at et intervju bokstavelig talt er et «inter view» (med opprinnelse i fransk entrevue). Forfatterne beskriver en utveksling av synspunkter mellom to eller flere personer i en samtale

³⁷ Ibid: 21-23

³⁸ Ibid: 23-24

³⁹ Ibid: 38

om et eller flere temaer som opptar alle partene Forfatterne forklarer «inter view» på en.⁴⁰«Subjektet/subjektene» er et begrep som forfatterne bruker i boken. Begrepet blir brukt for å understreke og indikere personenes maktrelasjoner, kultur, ideologier, verdenssyn, livssyn og oppfatninger, som er med på å bestemme deres handlingsvalg.⁴¹

I tillegg til å gjøre et fysisk intervju, har jeg også brukt den datastøttede formen for intervju, som blir beskrevet i *Det kvalitative forsknings-intervju*.⁴² Den datastøttede formen for intervju er den teknologiske måten å gjøre intervju på. Denne formen for intervju er relativt ny. Under slike intervju bruker man teknologiske hjelpemidler. Noen plattformer er kun skriftlige, slik som blant annet e-mail og chat-rom. Telefon og videokamera gjør det også mulig å snakke sammen. Selv har jeg gjort intervju over video. Det er både fordeler og ulemper med å gjennomføre et intervju slikt. Dersom man ikke er teknisk anlagt, kan det oppstå problemer. Selv opplevde jeg også tekniske problemer under det ene intervjuet, da det oppsto en feil med kamera og med lyden. En annen ulempe er at det er vanskelig å lese kroppsspråk, og videoen kan være litt treg og man oppfatter ting litt tregere enn i et fysisk intervju. Problemer med videoen som fører til at man ikke oppfatter kroppsspråk, gjør at en del informasjon går tapt, i og med at kroppsspråket forteller mye i seg selv. Datastøttede intervjuer har også mange fordeler. En av fordelene med datastøttede intervju er det at du kan ha et intervju uten å måtte reise. Et av subjektene mine hadde ikke tid til et fysisk møte, derfor ble et digitalt intervju det beste alternativet.⁴³

Denne delen handler om intervjuprosesser i forskningsintervjuet. Fokuset er på de prosessene jeg har gjort. Kvale og Brinkmann deler prosessene er delt i syv stadier, men jeg har gjort fem av de syv stadiene, fordi ikke alle har vært relevante for oppgaven.,

Tematisering er det første stadiet, og her planlegger man hvilket tema det er man skal forske på.. Her skal man tenke hva det er man ønsker å få ut av temaet. Man kan gjøre dette om til et spørsmål: Hva slags informasjon er man ute etter? Hvilke metoder tenker man å bruke for å få informasjonen? Når det gjelder mine intervju, var målet å samle så mye informasjon som mulig, og den skulle handle om kulturminner, både hvilke og hvordan de forvaltes.⁴⁴

⁴⁰ Ibid: 22

⁴¹ l.c.

⁴² Ibid: 176-178

⁴³ Ibid: 178

⁴⁴ Ibid: 97-98

Planlegging er også et av stadiene. I dette stadiet planlegger man hvordan man skal gjennomføre intervjuet/intervjuene. I tillegg til dette må man også tenke på de andrestadiene samtidig som man planlegger intervjuet. Man må gå igjennom alle punktene: Hva kan oppstå? Hvordan skal jeg gjennomføre dette? Hvilken informasjon er det jeg spesifikt er ute etter? Hvordan formulerer jeg spørsmål? I tillegg til planlegging må man også produsere ulike skriv. Jeg produserte et informasjonsskriv, samtykkeerklæring og intervjuguider. Intervjuguider er en type mal man følger (ikke slavisk, det er alltid plass til improvisering). Man må også vurdere moral og etikk gjennom alle stadiene, men det er spesielt viktig i dette stadiet.⁴⁵

Neste stadiet er intervjuing, her gjennomfører du intervjuet/ene. Utføringen bør være basert på intervjuguiden/ene du produserte, men som tidligere nevnt kan man improvisere. Spørsmålene i guiden må være laget slik at man får så mye informasjon som mulig, samtidig som at spørsmålene får samtalen til å flyte. Man skal altså ikke kun stille ja- og nei-spørsmål. Man må også huske på å ta hensyn til intervjusituasjonenes mellommenneskelige relasjoner. Erfaringsmessig er det fortsatt mulig å endre på ulike skriv før du gjennomføre selve intervjuet. I noen av intervjuene mine måtte jeg tilpasse ulike deler, slik at subjektene som følte at de ikke hadde tilstrekkelig med informasjon allikevel kunne delta.⁴⁶

I transkriberingsstadiet analyserer man intervjuet. Her omgjør man det muntlige intervjuet, til å bli en tekst, en transkribering. Dette gjøres etter intervjuet, dersom det er et videoopptak eller lydopptak. Man kan også gjøre dette under selve intervjuet. Alle intervjuene som ble gjennomført for denne oppgaven ble transkribert.. Thomas Angells Stiftelser er i besittelsen av transkriberingene (de har disse så lenge de vil, dette har alle subjektene skrevet under på i samtykkeerklæringen). Jeg transkribert ord for ord, dette er en lang prosess og kan ta lang tid.⁴⁷

Analiseringsstadiet handler om dine analyseringer av intervjuet. Selve analyseringen kan bli gjort på ulike metoder, men essensen er at man skal kunne bruke informasjonen i en artikkel eller en rapport.⁴⁸

I boken blir det beskrevet at forskningsintervju er en «moralsk undersøkelse». Et forskningsintervju skal ha en verdi som bidrar til samfunnet, Intervjuet skal både ha en forskningsinteresse og en menneskelig interesse, som skaper verdifullkunnskap. For å

⁴⁵ l.c.

⁴⁶ l.c.

⁴⁷ l.c.

⁴⁸ l.c.

gjennomføre et forskningsintervju må man følge forskningsetikken, hvis ikke bryter man moralen. Dette kan også føre til andre typer for etiske dilemmaer. Fordi forskerens mål er å samle så mye kunnskap som mulig, kan forskeren havne i dilemmaer der spørsmålene kan være støtende for den intervjuede. Derfor må forskeren være respektfull, samtidig som han eller hun jobber for sitt mål. Redselen for å fremstå støtende, kan føre til at forskeren «skraper overflaten» på temaet, i stedet for å stille spørsmål som kunne gitt opplysninger som forskeren egentlig ønsker. I mitt første intervju opplevde jeg noe lignende. I intervjuet måtte jeg gjøre tilpasninger, slik at jeg ikke fornærmet vedkommende. Intervjuet handlet blant annet om økonomi og andre delvis sensitive temaer. Disse temaene kan skape et dilemma, men ble unnveket ved å gjøre om på spørsmålene slik at det i stedet handlet om subjektets handlinger.⁴⁹Forfatterne påpeker at det er viktig at intervjueren har disse problemstillingene i bakhodet når man gjennomfører forskningsintervjuer. Det samme har jeg erfart. Jeg tenkte på disse dilemmaene da jeg gjennomførte intervjuene, spesielt etter å ha lest boken.⁵⁰

Konfidensialitet er svært viktig. Derfor har jeg i forarbeidet til intervjuet utviklet et informasjonsskriv og en samtykkeerklæring, disse har vært tilknyttet til hverandre. Informasjonsskrivet inneholder blant annet hvilke rettigheter den intervjuede har. Man må søke om lov til å gjennomføre forskningsintervju, slik at man ikke bryter personvernloven. I informasjonsskrivet blir subjektet også informert om hvordan deres personlige opplysninger blir lagret.

3.3 Refleksjon

Med bruk av kilder, både faglitteratur og publiserte bøker fra TAS, har jeg reflektert over hvordan TAS både forvalter og formidler deres kulturarv tilknyttet skogvirksomheten deres. Når det gjelder forvaltning, har jeg brukt faglitteratur og teorier for å reflektere over hvordan TAS forvalter kulturminner. I kapittelet som omhandler forvaltning, reflekterer jeg over hvordan forvaltningen av hyttene/koiene kan knyttes opp til restaureringsprinsippene. Disse prinsippene ble tidligere introdusert i teorikapittelet. Etter å ha lest meg opp på bøkene som TAS har publisert, hadde jeg skaffet nok informasjon til å gjennomføre intervju. Etter intervjuet med skogbrukssjefen, gikk det opp for meg at det er denne måten TAS ønsker å formidle deres immaterielle kulturarv på. Litteratur er deres metode for å formidle skogdelen av virksomheten hos TAS.

⁴⁹ Ibid: 95-97

⁵⁰ Ibid: 98

3.4 Kilder

I denne delen av kapitlet blir valgene av kildetyper forklart. Disse kildene varierer i sjanger. Kildetyperne er blant annet, intervju, arkivmaterialer, faglitteratur, offentlige tekster, og andre typer kilder.

Arkivmaterialer og intervju

Tidligere har jeg skrevet om intervju, og intervjuene jeg har gjennomført har vært en kilde til informasjon til denne oppgaven. Intervjuene har vært viktige i innhentingsfasen.

Arkivmaterialet er en av primærkildene, materialet er hentet fra Thomas Angells Stiftelsers eget arkiv. Her er det dokumenter som kan dateres fra 1700-tallet og fremover. Det er to arkiv jeg har hatt tilgang til, det ene er ved Thomas Angells Hus og den andre er i avdelingen i Selbu. Arkivet i Thomas Angells Hus har artikler som dreier seg om driften av både eiendommene og selve stiftelsens andre gjøremål (disse kommer vi nærmere tilbake til i kapitlet som handler om **stiftelsen**). I Selbu er det et nyere arkiv, og materialet er tilknyttet eiendommene i både Selbu og Tydal. Disse dokumentene er tilknyttet tømmerdriften, fangst/sanking av naturen, utvikling av infrastruktur, byggesaker og salg av eiendommer. I arkivet er det også et skriv fra den tidligere sekretæren for avdelingen i Selbu. Skrivet hennes beskriver tiden hun hadde som arbeider hos TAS (1962-2013). Det er også «årsberetninger» som er skrevet fra den første skogfogden/skogbrukssjefen (1855 og frem til i dag), som også gir kunnskap om arbeidernes historie.

I arkivet var det også en leiekontrakt. Denne leiekontrakten gjelder for en av hyttene i Selbu, men er også en standardkontrakt som TAS bruker. Denne blir brukt for å henvise til TAS forvaltning av hyttene.

Lokalhistorisk litteratur

Historiebøker blir brukt for å forklare ulike kulturminner og for å forklare TAS. Disse bøkene er skrevet av forfattere for TAS og lokalhistorikere fra Selbu og Tydal. Det er også bøker skrevet av historielagene i Selbu og Tydal. Disse beskriver stiftelsens historie, men også

arbeidernes og befolkningens historie. I en av bøkene er det også intervju av arbeidere, som da viser deres primærkildebruk.

Tekster fra den offentlige forvaltningen

Ulike hjemmesider blir brukt de offentlige definisjonene på ulike begrep og forklaringer på ulike begrep. Disse har allerede blitt brukt tidligere i teorikapitlet. Hjemmesidene tilhører blant annet regjeringen og riksantikvaren.

Stortingsmelding nr. 16 eller *Meld. St. 16 (2019-2020) Nye mål i kulturmiljøpolitikken Engasjement, bærekraft og mangfold* skrevet av Klima- og miljødepartementet, blir brukt for å henvise til dagens mål og fremtidige planer for kulturminner. Meldingen blir brukt for å vise hvordan Klima- og miljødepartementet vil at kulturminner skal bli forvaltet.

Kart

I denne oppgaven blir digitale kart brukt, og kartene er hentet fra Norsk institutt for bioøkonomi (forkortet til NIBIO). Dette kartsystemet har forskjellige verktøy som kan hjelpe med å lokalisere blant annet kulturminner, og viser også eiendommene til TAS. Kartene gir en god oversikt over TAS sine kulturminner. Ved å ha musen over ikonet til kartlaget for kulturminner, kan man se at kartet er tilknyttet riksantikvarens hjemmeside. I kartlaget kan man også finne SEFRAK- vurderinger og en lenke til hjemmesiden askeladden.ra.no, med oversikt over kulturminner.

Befaring

Under min praksisperiode hos TAS, ble det gjort en befaring i eiendommene deres. Jeg, veilederen min og skogbrukssjefen Ola Kulseth var deltagerne av befaringen. Vi dro ut i eiendommene og observerte kulturlandskapet, hyttene/koiene og de nye demningene. Skogbrukssjefen forklarte historien til de ulike områdene og hva områdene brukes til i dag. Kulturlandskapene vi så på var elever, fosser, produksjonsskog, hyttefelt og jaktområder. Ved å observere kulturlandskapet og lytte til historiene om området, kan man reflektere rundt kulturminneverdien av landskapet. Hyttene/koiene var tidligere arbeidsboliger for arbeiderne mens de var på jobb i skogen. Her var det også ei kokke, som passet på at maten var

tilstrekkelig for arbeiderne. Ved å observere bygningene kunne vi se hvordan bygningene ble forvaltet. På befaringen fikk vi også se de nye demningene, og skogbrukssjefen fortalte om hvordan elvene ble utnyttet før i tiden, men også nå i dag. I de nye demningene foregår det produksjon av elektrisitet ved bruk av vannkraft. Elver og fossefall var en viktig ressurs før i tiden, men også i dag.

Kapittel 4. Skildring av undersøkelsesobjektet, Thomas Angells Stiftelser

I denne delen av oppgaven blir undersøkelsesobjektet Thomas Angells Stiftelser beskrevet. Hva stiftelsen gjør i dag og deler av historien beskrives i korte trekk. Denne delen er basert på Thomas Angells Stiftelsers hjemmeside, *Thomas Angells Stiftelser 1767-1967* skrevet av Gunnar Nissen og *Thomas Angells Stiftelser Som eier og driver av fast eiendom i Selbu og Tydal* skrevet av Sverre Dragsten.

4.1 Opprettelse og formål

For å forstå stiftelsen, må vi først ha kunnskap om hvorfor den ble opprettet. Thomas Albert Angell levde i Trondheim på 1700-tallet. Han ble født 1692 i Trondheim og døde 1767. Angell var en svært rik mann. Han hadde arvet en formue som han igjen forvaltet og økte som kjøpmann.⁵¹

På grunn av handelsmonopol- oppløsningen i Bergen på 1600-tallet, ble Trondheim en eksport-by. Hovedeksporten for Trondheim var tørrfisk, men det var også en del eksport av tømmer i tillegg til kobber fra Røros. Eksportørene var i hovedsak innvandrere fra Danmark, Baltikum og Slesvig-Holstein. Thomas Angell var tredjegerasjonsinnvandrer fra både England og Slesvig.⁵²

Thomas Angell hadde en sterk medfølelse for folk i nød og fattigdom, og dette ser man tydelig i hans testament. I sitt testament skrev han at alt det han etterlot seg skulle gå til de fattige og de nødige. Deler av hans eiendommer og andeler i ulike virksomheter skulle selges, og resten skulle forvaltes slik at inntektene skulle komme de fattige til gode.⁵³ For å forvalte hans arv, ble Thomas Angells Stiftelser opprettet i 1769.

⁵¹ Nissen, G. 1967: s.6

⁵² Ibid: s.9-26

⁵³ Ibid: s.27-38

4.2 Thomas Angells Stiftelser i dag og deres eiendommer

Øverst i stiftelsens struktur, er det et styre. Styret i dag består av tre personer, og de har en direktør som er den daglige lederen av stiftelsen, som også er den avdelingslederen i Trondheim. I tillegg til avdelingen i Trondheim, er det også en avdeling i Selbu. I Selbu er det skogbrukssjefen som styrer avdelingen.⁵⁴

I.I Thomas Angells hus i Trondheim driver stiftelsen et bofelleskap for eldre.⁵⁵ Bofelleskapet ble etablert på bakgrunn av testamentet til Thomas Angell. Opprinnelig ønsket Angell å etablere en plass der enker kunne bo. Disse enkene skulle tilhøre standen som hadde gjort noe for byen Trondheim. Enkene kunne komme fra kjøpmannsfamilier, prestefamilier, og kongeligtjenestefamilier, men også noen fattige enker fikk bo der. Mens i dag kan eldre, uansett kjønn og klasse, søke om å få bo i leilighetene.⁵⁶

TAS hadde eiendommer i både Trøndelag og Norland, og det fantes det mye ressurser i disse eiendommene. Profitten av disse ressursene skulle gå til de fattige. TAS høstet av profitten fra skogdriften på eiendommene og på utleie av gårder til leielendinger.⁵⁷

Leilendingene drev gårdene de bodde på, i tillegg til å drive skogdriften og sagene som Thomas Angell og senere TAS eide. Disse sagene eksisterte før Thomas Angell selv arvet dem. Dette tyder på en lang tradisjon for skogdrift i området. Ikke alle sagene var arvet, noen ble også kjøpt og bygget av Thomas Angell og hans bror Lorents Angell.⁵⁸

Da TAS overtok driften, var det forstanderen som var den øverste administrerende over sagene. Dette ble etter hvert for mye for forstanderen. For å minske på gjøremålene for forstanderen ble det etablert underadministrasjoner som skulle ta seg av både sagbruksvirksomheten og skogdriftvirksomheten. Disse ble kalt «saugfogden (sagfogden)» og «skovfogden (skogfogden)». Disse fogdene hadde tjenestestillinger som styrte driften. Etter hvert ble sagfogden en del av skogfogden, og i dag er skogfogden skogbrukssjefstillingen. Dagens skogbrukssjef, Ola Kulseth, er den første «innfødte» fra Selbu som har stillingen.⁵⁹

På 1800-tallet var leilendingene ganske misfornøyde med TAS. De ville kjøpe gårdene sine slik at de ble frie bønder. Dette var ikke noe TAS egentlig ville, fordi det var i strid med

⁵⁴ Thomas Angells Stiftelser (n.a.) Om Virksomheten

⁵⁵ Ibid

⁵⁶ Nissen, G. 1967: s.27-29

⁵⁷ Ibid: 30

⁵⁸ Dragsten S. n.a.: s.5-8

⁵⁹ Ibid: 10-12

testamentet, men på grunn av lovendringer ble TAS nødt til å selge. Det ble da oppnevnt to kommisjoner (Selbukommisjonene) som skulle gjennomføre salgene av stiftelsesgårdene. Den første kommisjonen ble nedsatt i 1894, og den andre ble nedsatt i 1914. Disse kommisjonene førte til at 234 gårder/husmannsplasser ble solgt, av disse var 203 i Selbu og 31 i Tydal. Gårdene i Nordland ble også solgt i 1914.⁶⁰

⁶⁰ Ibid: 14-16

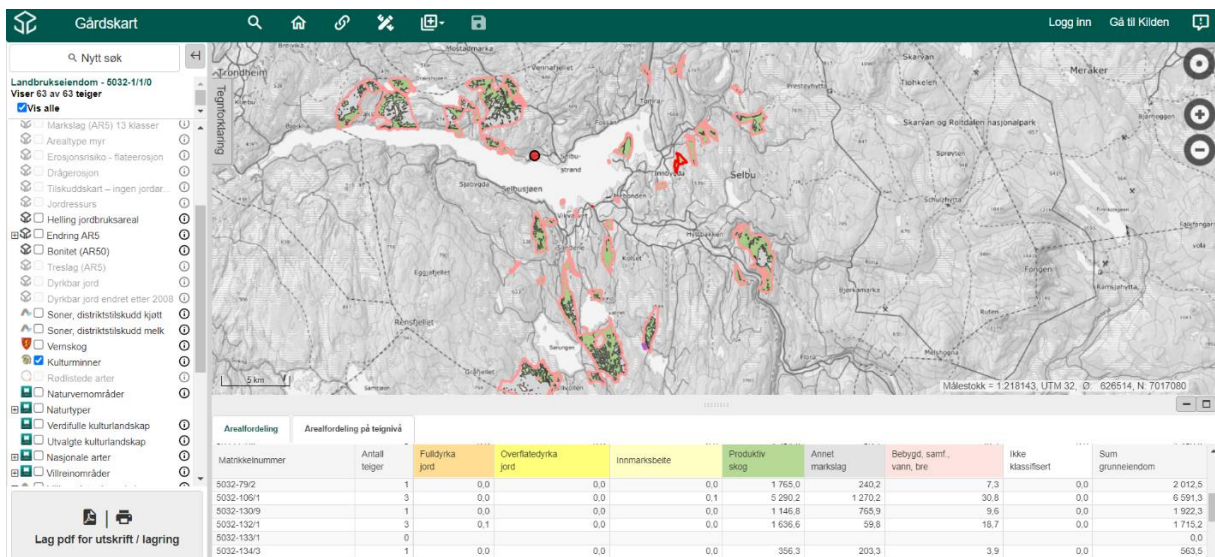
Kapittel 5. Skildring av kulturminnene

I dette kapittelet beskrives de ulike kulturminne som er tilknyttet Thomas Angells Stiftelser. TAS har mange ulike kulturminner, og disse blir delt inn i kategorier. Noen kulturminner har blitt skapt mens TAS har driftet eiendommene, og noen har eksistert fra før eiendommene ble i TAS eie.

5.1 Automatisk fredete kulturminner

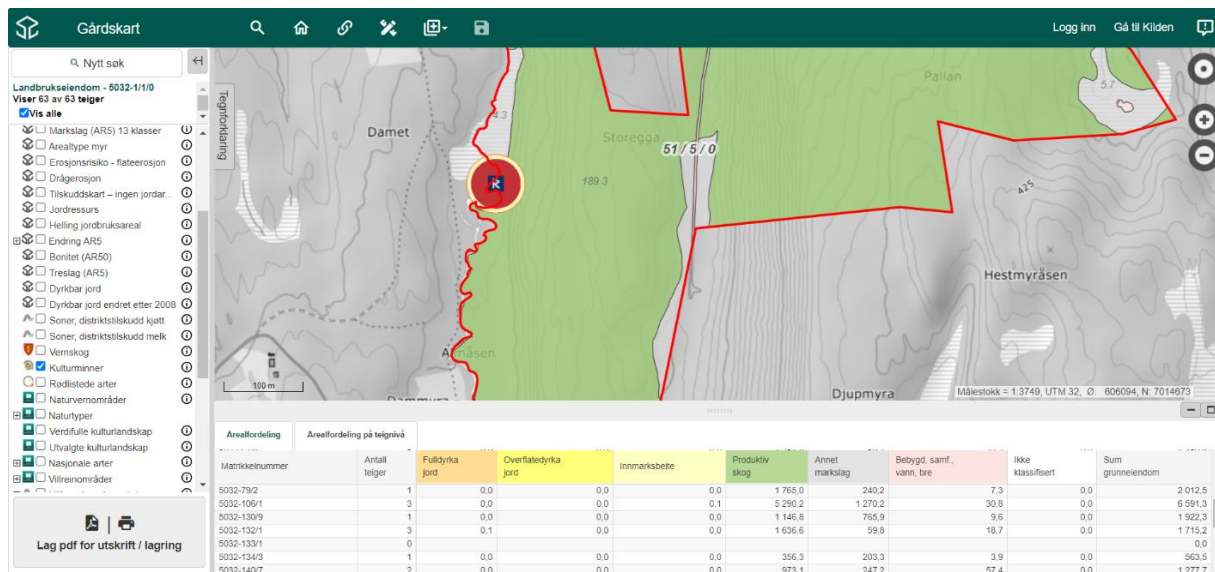
Ved å bruke NIBIOs kart har jeg lokalisert ulike typer kulturminner som er automatisk fredet i TAS eiendommer.. Disse kulturminne er bygdeborgen på Hoøya i Selbu, jernvinneanlegg i Selbu, kullutvinningsanlegg (kullmiler, som er en type ovn som blir brukt til å produsere trekull) i Selbu, spor etter åkerbruk i Selbu og samiske boplasser i Tydal.⁶¹

For å vise kartet jeg henviser til, legger jeg ved skjermdump av kartet.

gardskart.nibio.no/landbrukseiendom/5032/1/1/0?gardskartlayer=ar5k17

⁶¹ gardskart.nibio.no/landbrukseiendom/5032/1/1/0?gardskartlayer=ar5k17

gardskart.nibio.no/landbrukseiendom/5032/1/1/0?gardskartlayer=ar5k17

Symbolet «R» signaliserer kulturminner som enten er automatisk fredet, eller som kun er registrert. De registrerte kulturminnene som ikke er automatisk fredet, er kulturminner fra etter 1537 som myndighetene vil bevare. Eksempel på dette kan være kullmiler.

5.2 Materielle kulturminner

Thomas Angells Stiftelser har også kulturminner som ikke er automatisk fredet eller vedtaksfredet. Kulturminne er tilknyttet stiftelsens skogdrift, i perioden da TAS trengte flere arbeidere enn i dag.

Hytter/koier og staller

Som tidligere nevnt har skogdrift vært en viktig del av stiftelsen. På 1950/60-tallet ble det satt opp flere koier for arbeiderne i skogen. I dag blir koiene omtalt som hytter.⁶² Hyttene/koiene er fortsatt i bruk, ved at stiftelsen leier disse ut. Man kan leie dem for kort perioder, altså korttidsleie.⁶³ Det går også an å leie hytter/koier for lengere perioder, det er da åremålsleie.⁶⁴

Noen av hyttene er ommøblert, mens noen er totalt forandret. Mange av hyttene har fortsatt den samme planløsningen fra da de først ble oppført. Rommet som var til oppholdsrom/sovesal, er ofte omgjort til ei stue, kjøkkenet er fortsatt på samme plass og kokkas soverom er ofte rommet til de som leier hyttene/koiene. Noen er bare elektrifisert,

⁶² Målfrid

⁶³ Thomas Angells Stiftelser n.a. Korttidsleie av hytter

⁶⁴ Thomas Angells Stiftelser n.a. Åremålshytter

mens andre kan er utbygd og modernisert. Staller er tilknyttet de fleste hyttene/koiene, men ikke alle. Stallene var for hestene som ble brukt til skogsdriften. Stallene ble også brukt til oppbevaring av utstyr til skogdriften. Rominndelingene i stallene er fortsatt den samme som før. I dag er stallene brukt som boder. All informasjonen som er beskrevet her, har enten blitt fortalt eller er basert på observasjonene jeg gjorde under befaringen/feltarbeidet.

5.3 Immaterielle kulturminner

Med immaterielle kulturminner er det historien til både skogsarbeiderne og arbeiderne generelt i TAS det siktes til. Historie som er tilknyttet TAS kan også være en del av bygdehistorien. På grunn av aktive lokalhistorikere er en del av denne historien dokumentert. Dette gjør at kulturminnene ikke bare er erindring, men også noe man kan lese om.

Jakt

Tradisjon med jakt har vært en del av Selbu og Tydal lenge. I *Thomas Angells Stiftelser Som eier og driver av fast eiendom i Selbu og Tydal* skriver Sverre Dragsten om elgjakt i eiendommene. I følge Dragsten var det ikke en fast dato på når folk begynte å jakte på elg, men heller en dato for når salget av elgjakt begynte. Salg av elgjakt startet i 1928, både til norske og utenlandske kjøpere. Under krigen var det bare NS-medlemmer som hadde lov til å eie våpen, derfor ble jakten kun solgt til dem. I 1940 protesterte forstanderen mot jakten, og begrunnet det med at han hadde folk i skogen som skulle sanke ved til Trondheim kommune, og dette ble sett på som sabotasje. 1942 var et år helt uten jakt, mens i 1943 var det jakt igjen. I 1945 fikk de lokale som hadde leieavtaler, lov til å jakte i områdene igjen. Når det gjelder småviltjakt, var det også salg av dette. I årene 1925-34 var det salg av rypejakt, som W.H. Singer kjøpte. Bortsett fra det var det slik at skogforvalteren jaktet med sine venner og bekjente i eiendommene, denne jakten var både på rype og annet småvilt. Etter 1950-1960 var det igjen en start på salg av jakt for de som ville jakte. Trondheim Jakt- og Fiskeforening begynte å jakte i stiftelsens eiendommer tidlig i 1960-årene.⁶⁵

Fløting

⁶⁵ Dragsten S. n.a. : s.31-34

Fløting har vært en del av TAS siden de tok over eiendommene. Det er en lang historie der fløting var hovedmåten å transportere tømmer og annet virke på. Etter et kjøp i 1892, fikk TAS enerett på fløting i Nidelven. Dette førte til at mange andre ble skadet økonomisk. Som konsekvens av de økonomiske tapene til andre aktører som tidligere brukte Nidelva til transport, ble «Fællesfløtiningsforening» opprettet i 1924.. Skogforvalteren Erling Archer fra TAS var formann i foreningen.⁶⁶

Det er også skrevet bøker om fløting, blant annet *Sagbruk og fløting i Selbuassdraget* skrevet av Arnt Fuglem. I denne boken beskriver han den generelle historien om skogdriften, med fokus på fløting og sagbruket. I denne boken skriver han blant annet om at fløtningskulturen er lang, og at ingen vet når det ble startet. I boken står det blant annet at «flotrenner», «ferdsel» og «fiske» var de tre grunnelementene for lovgivning om vassdrag i både Gulatingloven og Forstatingloven. I Magnus Lagabøtes lov skulle vassdragene være åpne for fløting og for fiskens ferdsel. Boka tar også for seg, verktøy, ledere av Fællesfløtningsforeningen, intervju, fløtningsår, osv. Boka stadfester at 1981 var det siste året det ble fløtet noe i vassdragene. Som blir slutten på en lang tradisjon.⁶⁷

Historier fra Thomas Angells Stiftelser

Thomas Angells Stiftelser har produsert flere forskjellige tekster, men fordi hovedfokuset i oppgaven er på kulturminnene i eiendommene i Selbu og Tydal, er det tekstene som tar for seg disse som trekkes frem. I heftet *Thomas angells stiftelser 250 år* undertegnet av direktøren Ingrid Finboe Svendsen. nevnes driften av eiendommene kort. Bøkene *Thomas Angells Stiftelser 1767-1967* skrevet av Gunnar Nissen og *Thomas Angells Stiftelser Som eier og driver av fast eiendom i Selbu og Tydal* skrevet av Sverre Dragsten handler om stiftelsens historie og drift, og beskriver kulturminner i stiftelsen.

Det finnes også upubliserte tekster skrevet av skogssjefen/skogfogden. I *årsberetninger* beskriver sjefene ting som har blitt gjort i løpet av året. Gjennom disse tekstene får man innblikk i driften av stiftelsen, slik som f.eks. utvikling, antall ansatte, ulike hendelser og regnskap. I beretningene forteller skogbrukssjefen også om tiden da Norge var okkupert, og om utviklingen av teknologier som førte til mindre behov for arbeidskraft i skogdriften. Disse

⁶⁶ Ibid: s.17

⁶⁷ Fuglem, A. 1999: s. 7-123

tekstene gir innsyn i hvordan det var å være sjef for denne avdelingen. Tradisjonen med å skrive årsberetninger ble startet av den første skogbrukssjefen, og er fortsatt levende.⁶⁸

En annen viktig, men upublisert tekst, er skrevet av sekretær for skogdriftavdelingen i Selbu. I teksten beskriver hun hennes karriere i stiftelsen, som gir et innblikk i en arbeiders opplevelser. Teksten gir også et perspektiv på hvordan hun opplevde det å jobbe i et mannsdominert yrke. Kvinnen jobbet i avdelingen fra 1962, til 2013.⁶⁹

Historier tilknyttet Thomas Angells Stiftelser

Virksomhetene i eiendommene til TAS i Tydal og Selbu har påvirket samfunnene i disse bygdene, og Thomas Angells Stiftelser blir beskrevet i bygdens historiebøker. Bøkene beskriver både hvordan samfunnene har blitt påvirket av virksomhetene til TAS, men forteller også om arbeidernes historie. Lokale historikere har også skrevet om stiftelsen. Disse bøkene tar for seg infrastruktur, driftsutvikling og arbeidernes historie. I boka

Skogskoielivet i Selbu og Tydal skrevet av Arnt P. Fuglem har han inkludert intervjuer som beskriver arbeidernes og folkets historie.

5.4 Spor i kulturlandskapet

Gjennom befaring av eiendommene til TAS ser man at landskapet har forandret seg, og det er mulig å se spor etter aktiviteter fra tidligere skogdriftsteknikker. Nå kan man se områder som tidligere har vært under vann på grunn av demninger. Dette ble tydelig gjennom å studere geografien. Både topografien og planteveksten tydet på at området tidligere har vært under vann. Demningene ble brukt for å regulere vannet i vassdraget. I noen av områdene var skogbrukssjefen usikker på om dammene hadde blitt brukt til fløting, eller som reguleringsdam for sag.

Gamle ferdselsveier

⁶⁸ Årsberetninger

⁶⁹ Målfrid

På eiendommene kan man også se hvor gamle veier tidligere har gått. Det skal ha vært mange gamle veier, men flere av disse er vanskelig å finne, og er glemt. Dette fortalte den tidligere skogherredsmesteren (skogsjefen) i Selbu og Tydal meg.⁷⁰

Sager

Som tidligere nevnt var sager tidligere en del av produksjonen til TAS. Bortsett fra rester i Nordset i Klæbu, er det nesten ikke noen spor igjen av sagene i noen av eiendommene til TAS. Sagene i Nordset ble ervervet i 1699 av Angellslekten, og havnet i TAS eie da stiftelsen ble etablert. Etter Napoleonskrigene ble mange av de andre sagene ødelagt, og råtnet. Da ble sagene på Nordset brukt i stedet, og disse ble drevet frem til opprettelsen av sager på Nidarø på Øya i Trondheim i 1894. Sporet etter Nordset-sagene er en molo. Moloen ble brukt til lagring av tømmer som ble fløtet til Nordset.⁷¹

Veier tilknyttet skogdriften

Etter hvert som teknologien utviklet seg, ble det lettere å frakte tømmer og andre typer materiale. Lastebiler var den nye teknologien som skulle være den nye gode transportmetoden, og som skulle erstatte fløting. Lastebilene kunne flytte mer tømmer, uten at det ble skadet i elvene og sjøene. Bruken av lastebiler gjorde det nødvendig med veier som gjorde det mulig for lastebilene å ta seg frem. TAS samarbeidet med andre aktører om å bygge skogsbilveier. Samarbeidet med andre skogeiere førte til at det ble opprettet veiforeninger. Skogeiendommene det ble drevet produksjon på var spredt, så behovet for veier var stort. Det er ikke før 1959 at TAS bygger en egen vei. Seterdalsveien i Hilmo.⁷²

⁷⁰ Intervju Ola A. Haarstad Vedlegg

⁷¹ Dragsten S. n.a. : s.7-8 & s.16-17

⁷² Ibid: s.27-28

Kapittel 6. Forvaltningen av kulturminner

Dette kapittelet handler om forvaltningen av kulturminner som ligger i TAS eiendommer. Fordi de automatisk fredete kulturminnene forvaltes av det offentlige, er disse utelatt i dette kapittelet. Fokuset ligger på kulturminnene som ikke forvaltes av et offentlig organ, men av TAS selv. Denne delen er basert på flere ulike kilder, slik som teori, offentlige dokument, retningslinjer for skogdrift, og en kontrakt utformet av TAS.

Det er også to begrep som blir brukt for å beskrive forvaltningen. Disse begrepene er “passiv bevaring” og “aktiv bevaring”. Disse begrepene er forklart i teorikapittelet

6.1 TAS forvaltning

Som tidligere nevnt er det tre typer kulturminner som TAS forvalter som er tilknyttet eiendommene i Selbu og Tydal. Hyttene/koiene og stallene som ligger i eiendommene i Selbu og Tydal er materielle kulturminner. De immaterielle kulturminnene som forvaltes mest er arbeidernes historie og TAS sin egen historie. Den siste typen kulturminner er de geografiske, nemlig kulturlandskapet. I den siste delen av kapittelet blir forholdet mellom TAS sin forvaltning og den offentlige forvaltningen presentert.

6.1.1 Forvaltningen av koier

Tidligere har jeg etablert at hyttene/koiene er en del av kulturminnene til TAS. Koiene er kategorisert som materielle kulturminner. Jeg har valgt å bruke begrepene “aktiv” og “passiv” bevaring for å forklare hvordan TAS forvalter hyttene/koiene. Med aktiv bevaring menes vedlikeholdet TAS selv gjør for å bevare hyttene/koiene. Den passive bevaringen foregår i form av utleie. For å forklare dette blir et punkt i standard leiekontrakt for hyttene trukket frem. Punkt 3 i kontrakten forklarer hva leietakeren må gjøre, og hva stiftelsen kan gjøre. Punktet er delt i fire avsnitt, der tre av dem er relevant.⁷³

Slik lyder punkt 3 i kontrakten: Leieren får anledning til innvendig/utvendig restaurering på grunnlag av planer som på forhånd må være forelagt og godkjent av skogforvaltningen. Av leiesummen kan inntil 30% av årsleien brukes som tilskudd til dekking av vesentlige utgifter til materialer og rekvisita til godkjente restaureringsarbeider og nødvendig vedlikehold. Kostnader utover 30% av årlige

⁷³ TAS Avtale s.1

leiesum, kan akkumuleres utover hele kontraktperioden. Regnskapsbilag for dette må sendes skogforvaltningen innen 30. november det år utgiftene er påløpt. Det forutsettes at leietaker benytter de beste tilbud i markedet.⁷⁴

Med nødvendig vedlikehold menes arbeid som må foretas for at husene ikke skal forfalle, f.eks. takreparasjoner, vinduer, vindusomramminger, grunnarbeid, beising/oljing mv.⁷⁵

Det står for øvrig Stiftelsene fritt når som helst å foreta reparasjoner eller forbedringer av husværet.⁷⁶

Denne formen for forvaltning kan klassifiseres som "vern gjennom bruk". (Du har andre tegn enn meg). Kulturminnefondet ser på denne formen for forvaltning som en god form for bevaring. Simen Bjørgen, direktør for kulturminnefondet, skrev en artikkel om dette på kulturarv.no. I artikkelen forklarer han at det er private eiere og frivillige organisasjoner som forvalter storparten av kulturminnene i Norge, og at dette er noe Kulturminnefondet legger vekt på når det søkes om støtte til restaurering eller vedlikehold av kulturminner. Ny bruk av kulturminner kan være med på å skape nye verdier. Denne verdien kan for eksempel være næringslivsorientert, som blant annet overnatting. Denne økonomiske muligheten gjør det bedre for eierne å forvalte kulturminnene, og dette kan være positivt med tanke på turisme tilknyttet kulturminner.⁷⁷

Kulturminne fondet er basert på bevaringsstrategien til riksantikvaren. Da er det vern gjennom bruk strategien, som ble etablert i 2002, da kulturminnefondet ble etablert. Grunnen til etablering var for å få private aktører til å engasjere seg for bevaring av kulturminne deres. Årsaken til etableringen av kulturminnefondet 2002 var for å få private aktører til å engasjere seg for bevaring av kulturminnene deres. Kulturminnefondet har hatt ringvirkninger, og har bidratt til mer befaring. Over fem tusen prosjekter har blitt gjennomført med støtte fra kulturminnefondet, og 4 av 5 mottakere av støtten hevder at prosjektene deres ikke hadde blitt gjennomført uten støtten fra fondet. Kulturminneprosjektene har ført til mer kompetanse innen håndverk, verdiskapning og verdistigning i eiendommene som prosjektene har blitt utført på. Opplevelser og stedsutvikling er også en av ringvirkningene av kulturminneprosjektene.⁷⁸

⁷⁴ Ibid: s.1

⁷⁵ Ibid: s.1

⁷⁶ Ibid: s.1

⁷⁷ Bjørgen S. 2020

⁷⁸ Klima- og miljødepartementet 2020: s.48

Kulturminnefondet baserer seg på bevaringsstrategiene til riksantikvaren. Vern gjennom bruk er en av disse strategiene. Selv om koiene til TAS ikke er vernet eller fredet, er de allikevel kulturminner som peker på tiden da det var mange arbeidere i eiendommene, og man kan anta at det er mange mennesker både i Selbu og Tydal som har en tilknytning til disse kulturminnene. Bruk av hyttene/koiene kan derfor være positivt både for befolkningen og for TAS, både økonomisk, men også for relasjonen mellom befolkningen og stiftelsen.⁷⁹

Også Klima- og miljødepartementet påpeker at private eiere er viktige for bevaring av kulturminner. Dette kan vi se i *Meld. St. 16 (2019-2020) Nye mål i kulturmiljøpolitikken Engasjement, bærekraft og mangfold* skrevet av Klima- og miljødepartementet.

Departementet skriver at eiere og frivillige gjør en uvurderlig innsats for å ta vare på mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer. Innsatsen som eiere og frivillige bidrar med, vurderer departementet for å være en del av arbeidet for å nå de nasjonale målene. De ser blant annet på eiere som en viktig ressurs for å sikre bruken av kulturminner, vedlikehold og skjøtsel. Departementet mener også at eiere og andre aktører er med på å utvikle en tilknytning til kulturminnene.⁸⁰

Regjeringen vil styrke samarbeidet mellom de frivillige, eierne, frivillige organisasjoner og selve kulturmiljøforvaltningen, da dette er ett av målene ved regionreformen. Derfor er det viktig at bevaringsstrategiene skal være en «ramme» for samarbeid. Departementet poengterer at det er nødvendig å samarbeide lokalt.⁸¹

Miljøaspektet ved vern gjennom bruk

Meld. St. 16 (2019-2020) Nye mål i kulturmiljøpolitikken Engasjement, bærekraft og mangfold tar for seg miljøaspektet ved vern gjennom bruk av kulturminner. De oppfordrer til at eldre bygninger skal bevares gjennom bruk. Grunnen til dette er fordi det er en bærekraftig forvaltning, og peker på klimagevinsten av å ikke bygge nytt.

Som tidligere nevnt inneholder *Meld. St. 16 (2019-2020) Nye mål i kulturmiljøpolitikken Engasjement, bærekraft og mangfold* blant annet om kulturminneforvaltningen og dens formål. Det som ikke er nevnt, er at stortingsmeldingen beskriver hvordan kulturminneforvaltningen kan bidra med å nå klimamålene. Bidragene kan bli gjort gjennom å

⁷⁹ Ibid: s. 48

⁸⁰ Ibid: s.77

⁸¹ Ibid: 50-54

bruke gamle bygninger, disse bygningene kan være av kulturhistorisk verdi, med andre ord kan noen av bygningene være kulturminner. Ved å bruke dem, kan bygningene bli vernet gjennom å bruken av dem. Som tidligere nevnt tar Stortingsmeldingen for seg klimagevinsten ved å ta vare på de gamle bygningene. Departementet beskriver et tiltak for å gjøre byggenæringen mer bærekraftig, og trekker frem at vern gjennom bruk, som et viktig prinsipp for bærekraftighet. Dette bærekraftige tiltaket skal være med på å redusere avfall, ressurser for produksjon og transport av byggematerialer. Å fortsette å bruke eksisterende bygninger kan også være med på å redusere utslipp, energiforbruk og råvarebruk. Tiltak som reduserer klimagassutslipp skaper en gevinst for nåtiden, men også fremtiden.⁸²

Departementet vil altså at kulturminneforvaltning skal være en del av strategien for å bevare klimaet. Bruk av gamle bygninger er mye mer miljøvennlig enn å bygge nye. TAS bruker hyttene/koiene som tidligere ble brukt av skogsarbeiderne til utleie. Byggene har fått en ny funksjon. Når hyttene vedlikeholdes brukes tre, og dette er et mer miljøvennlig materiale enn mange andre typer nye materiale. TAS planter også skog.

Gamle restaureringsprinsipper og forvaltning av hyttene/koiene

I teorikapitlet ble Hansteens tolkning av Venezia-charteret presenter, og jeg bruker denne tolkningen når jeg undersøker hvordan TAS forvalter hyttene/koiene sine. Venezia-charteret vil at det skal være kontraster mellom det nye og det gamle, men at det også skal harmonere med hverandre.⁸³

I Hansteens artikkel trekker han frem flere sitater fra Venezia-charteret, og forteller at disse sitatene har vært kilder til misforståelser. Ett av sitatene har en formulering som legitimerer at det skal være store kontraster mellom det som skal bevares, og det som er tilføyd. Slik Hansteen påpeker, skal det nye harmonisere med det gamle. All restaurering skal være basert på historiske verdier, og det nye skal fremheve dette. Det skal ha en tilhørighet, en harmoni.⁸⁴

Kontraster mellom det nye og gamle er også nevnt tidligere. Jeg referer til observasjonen jeg beskrev tidligere, angående en hytte/koie der innsiden var totalt forandret. Her var de nye elementene tydelige. Dette kunne vi også se på stallen som tilhørte denne hytten/koien. Samtidig som det moderne er lett synlig, er det også en type harmoni med utsiden, som

⁸² Ibid: 50-51

⁸³ Hansteen 2020

⁸⁴ Ibid

hadde det mer eldre utseende. Samtidig som at hytten/koiene hadde nye møbler, var veggene fortsatt delvis lik hyttene/koiene med det mer eller mindre originale uttrykket.⁸⁵

Viollet-le-Ducs “enhet i stil” går ut på, som tidligere nevnt, å tilbakeføre bygningen til dens opprinnelige utseende, men også tilbakeføre bygningen til et optimalt uttrykk av bygningens originale stil. Moderniseringen av noen av hyttene/koiene er gjort på en slik måte at det originale uttrykket er beholdt. Uttrykket til de moderniserte koiene/hyttene har fortsatt koiempreget, samtidig som det har blitt tilført moderne apparater og møbler. De moderne endringene er tilpasset stilen som var der fra før. Dette gjelder ikke for hyttene/koiene som er totalforandret.⁸⁶

I teoridelen av oppgaven ble Rushkins syn på forvaltning beskrevet. Han mente at gamle bygninger ikke skulle gjøres noe med, at man ikke skulle restaurere dem. Dette er en forvaltningsmetode som TAS også kunne brukt dersom de hadde ønsket det. De kunne ha bevart en av hyttene/koiene i sin originale stand. Denne hytten/koiene kunne blitt brukt til å formidle skogsarbeidernes historie. Hyttene/koiene er noen av de få fysiske restene etter over 200 år med aktiv drift i skogene. Ved at en av disse hyttene/koiene hadde vært i sin originale tilstand, kunne den vist hvordan det faktisk kan ha vært for arbeiderne som arbeidet i skogen. Siden hyttene/koiene er forandret på, er det ikke lenger mulig å følge Rushkins ideal for forvaltning, med mindre man hadde tilbakeført eller rekonstruert en av hyttene/koiene, og deretter forvaltet dem slik Rushkin ville ha gjort. Tilbakeføring og rekonstruksjon kan bli gjort ved bruk av gamle fotografier, og annen dokumentasjon. Dette er basert på om det er økonomisk gjennomførbart og om det er ønske/behov for en slik forvaltning.⁸⁷

6.1.2 Forvaltning av immaterielle kulturminner

TAS forvaltning av immaterielle kulturminner kan deles inn i tre forskjellige metoder for forvaltning. Den ene typen er arkivering, den andre typen er produksjon av litteratur, og den siste typen er erindring- å huske historien.

«Årsberetninger»

⁸⁵ Ibid

⁸⁶ Christensen 2011: s.55-56

⁸⁷ Ibid: 56-57

Årsberetningene er arkivert i stiftelsens arkiver, og blir sett på som en ressurs. Arkiveringen av årsberetningene har gått fra å være en passiv form for forvaltning av kulturminner, til å bli en aktiv form. Formålet med arkiveringen var ikke å forvalte beretningene som kulturminner, mens det er dagens formål med arkiveringen. Tekstene er fortsatt i sin originale form, og er enten skrevet for hånd, med skrivemaskin eller med PC.

Sekretærens beretninger

Jeg vil hevde at sekretærens beretninger om hennes tid hos TAS, er en del av kulturarven til stiftelsen. Selve skrivet er ganske nytt, da det ble skrevet i 2013. Det er altså innholdet i skrivet som er kulturminnet. Beretningen handler om hennes tid i TAS, fra 1962-2013. Hun forteller om forandringene som skjedde i TAS, både for arbeiderne generelt, men også for henne selv. Beretningen forteller også om kvinnehistorie, med hennes opplevelser og erfaringer med å jobbe i en mannsdominert avdeling. Disse opplevelsene og erfaringene er med på å forklare utviklingen i stiftelsen. Skrivet har blitt bevart siden hun skrev det, og bevares fortsatt i arkivet. Dette materialet/skrivet er noe TAS er aktivt med på å forvalte og bevare.

TAS egne produserte tekster

I tillegg til å forvalte kulturminnene sine i arkiv, bruker de også arkivmaterialet for å produsere faktabøker. Bøkene som stiftelsen har produsert handler i hovedsak om enten Thomas Angell selv, eller om stiftelsens historie. Stiftelsen har også fått en lokalhistoriker til å skrive en bok om skogsarbeidernes historie. Lokalhistorikeren brukte blant annet intervju for å innhente informasjon til boken. Dette materialet er med på å aktivt bevare historien TAS sine arbeidere. Tekstene er aktivt med på å forvalte de historiene som stiftelsen mener er viktige, og er aktivt med på å formidle de historiene som TAS ønsker å fremme. Stiftelsen har betalt forfatterne for å produsere litteraturen, mens styreleder Sverre Dragsten har skrevet en bok uten å ta seg betalt. Han ønsket ikke penger for å skrive boka, fordi han mente at skrivingen av boken var en del av jobben i stillingen som styreleder i TAS. Bøkene var også tilgjengelig for salg, men det er bare få trykte eksemplarer. Bøkene ble altså ikke masseprodusert. TAS bevarer disse bøkene i sine arkiver, både i Trondheim og i Selbu.

TAS minner om fortiden

En annen form for forvaltning av kulturminner i stiftelsen skjer gjennom kollektiv erindring. Ulike personer tilknyttet stiftelsen husker hendelser og historier i TAS. Dette opplevde jeg

gjennom flere besøk hos avdelingen i Selbu, blant annet gjennom at historiene til tidligere arbeidere ble fortalt. Dette er en passiv form for forvaltning. Når stillingen som skogbrukssjef blir overtatt av noen andre, kan disse historiene forsvinne. Da blir disse kollektive erindringene tapt, med mindre de blir fortalt og lært bort, eller nedskrevet. Hvis disse historiene blir nedskrevet kan de bli arkivert, og på den måten blir de aktivt bevart. I en av bøkene som TAS har publisert blir kollektive erindringer nedskrevet da forfatteren intervjuer arbeiderne. Intervjuene er med på å bevare minner fra fortiden. Med andre ord er intervju en dokumentasjonsmetode.

6.1.3 Forvaltning av kulturlandskap

I denne delen av kapittelet blir forvaltningen av kulturlandskapene presentert. I tillegg til at TAS forvalter kulturlandskapet sitt, er det en annen instans som forvalter nasjonalparken i Tydal. Nasjonalparken ligger i eiendommene til TAS, men i og med at TAS ikke forvalter denne selv, blir den utelatt.

Basert på observasjonene

Som tidligere nevnt fikk jeg være med på befaring av eiendommene i Selbu under min praksisperiode i TAS. Der fikk jeg blant annet se på kulturlandskapet i eiendommene. TAS forvalter kulturlandskapet på forskjellige måter..

I flere områder av stiftelsens kulturlandskap er det hyttetomter. Disse tomtene leier TAS ut, frem til de blir skilt ut av eiendommen, og leietaker tar over tomten. Noen av tomtene tilhørte områdene det tidligere ble drevet skogdrift. Områdene med hyttetomtene er bare en liten andel av stiftelsens eiendommer. Når de nye eierne av tomtene setter opp hyttene blir ikke kulturlandskapet bevart, men blir heller en utvikling av eiendommene. Dette trenger ikke å være negativt i og med at TAS har store områder med kulturlandskap, og er villig til å selge deler av den. Dette kan også føre til at hytteeierne og andre turgåere benytter kulturlandskapet for rekreasjon.⁸⁸

Jakt er en del av kulturlandskapet i eiendommene til stiftelsen. Som nevnt i kapittelet som handler om kulturminnene i TAS, har stiftelsen solgt jakt siden tidlig på 1900-tallet, og jakt er en form for kulturminne tilknyttet stiftelsen. Som beskrevet tidligere er det også mulighet for å leie hytter/koier i nærheten av noen av jaktområdene. Salg av jakt er en aktiv form for

⁸⁸ Thomas Angells Stiftelser n.a. Hyttetomter

forvaltning, i den forstand at tradisjonen med jakt opprettholdes. Det er også rester og spor etter tidligere skogdrift i eiendommene til stiftelsen. Et eksempel på et slikt spor finner man ved det tidligere damanlegget. På grunn av vegetasjonen i området kan man, som nevnt tidligere, se at området tidligere har vært under vann. I dette landskapet er det ikke gjort noen form for tiltak, men det gjør det allikevel ikke til en dårlig forvaltning av kulturlandskapet. Moloen representerer virksomheten som foregikk i område tidligere, og dette i seg selv er en form for forvaltning av kulturlandskapet. Det andre sporet er moloen på Nordset i Klæbu, som tilhørte saga som var der tidligere. Moloen er det heller ikke gjort noe med, men står der fremdeles. Uten tiltak for å bevare moloen, vil den forvitne, og kanskje til slutt forsvinne. Å la spor være igjen i landskapet, kan minne om John Rushkins prinsipp om forvaltning av bygninger.

6.2 Forholdet mellom Thomas Angells Stiftelsers og den offentlige forvaltningen

Denne delen av kapittelet handler om forholdet mellom TAS og den offentlige forvaltningen. Med andre ord skal vi se på hvordan TAS må forvalte kulturminner basert på offentlige bestemmelser. I tillegg ser jeg på Allskogs retningslinjer for forvaltning av kulturminner, og på relasjonen mellom TAS og Allskog.

6.2.1 Kommunenes forvaltning

I teorikapittelet introduserte jeg forvaltningsansvaret til både kommunene og fylkene/sametinget. Private eiere av kulturminner må følge forvaltningsplanene til kommunene. Unntaket er dersom kulturminnet er automatisk fredet, da er det fylket som forvalter.

Kommunene har forskjellige metoder for forvaltning av kulturminner. Fra 2016 og utover har det blitt mer og mer vanlig å utvikle en kulturminneplan. Dette er noe riksantikvaren jobber med å få kommunene til å gjøre. Dette gjøres blant annet ved at det gis et tilskudd til kommunene som utvikler en slik plan. Ifølge en pressemelding fra 2018, senere redigert i 2019, var tilskuddet på hundre tusen kroner, og det er også mulig å få ekstra tillegg fra fylkeskommunen. Riksantikvaren beskriver kulturminneplanen som et verktøy for forvaltning. Planen skal inneholde en oversikt over verneverdige kulturminner og kulturmiljø, og skal også inneholde ulike tiltak for forvaltning av kulturminnene eller kulturmiljøene.

kulturminneplanen skal også gi kunnskap om lokalhistorie. Det er kommunene selv som bestemmer hvilke kulturminner/miljøer de vil ha med i planen sin. det er også åpent for at frivillige kan komme med innspill.⁸⁹

Selbu kommune er nå i startfasen av å utvikle en kulturminneplan som skal være ferdig i 2023.⁹⁰ Den andre planen som Selbu jobber med å utvikle, er en temaplan, som ikke er en del av kommunens regulering. En temaplan, handler om hvilke kulturminner en kommune vil forvalte og hvordan kommunen vil forvalte dem, men er ikke en del av reguleringen til kommunen I forbindelse med arbeidet med kulturminneplanen, lager de en temaplan. En temaplan handler om hvilke kulturminner kommunen forvalter, men er ikke en del av reguleringen til kommunen. I en mail fra kommunen opplyser de om at planen vil bli offentliggjort både på kommunens nettsider, og på Facebook. Planen kan endres etter innspill, da dette er en temaplan og ikke en reguleringsplan. TAS kan komme med innspill på lik linje med andre. Selv om de eier store områder i kommunen har de ikke noen større innflytelse enn andre.⁹¹ Tydal kommune har også en temaplan. Temaplanen gjelder for perioden 2019-2022. TAS er ikke pålagt å følge planen, men dersom stiftelsen gjør inngrep i kulturminne i planen, kan kommunen komme med sine innsigelser.⁹²

6.2.2 Allskogs retningslinjer for kulturminner

I denne delen av kapittelet gjøres det rede for hvem Allskog er, hva de gjør, og forholdet deres til TAS. Deretter beskrives retningslinjene de har om kulturminner.

Allskog er et samvirkeforetak som eies og er til for skogeiere i Møre og Romsdal, Trøndelag, Nordland og det tidligere fylket Troms. Ifølge hjemmesidene deres er det 7600 andelseiere i samvirket. Allskog skriver at de har høy kompetanse innen skogtjenester at kompetansen deres kan bidra til å øke verdiene og avkastningene i eiendommer med skog. Allskog er medlem av Norges Skogeierforbund. Formålet til Allskog er å jobbe for andelseiernes økonomiske interesser tilknyttet deres eiendommer. Andre oppgaver Allskog har er blant annet omsetting av tømmer, skogtjenester, veiledning, skogplanlegging, kartlegging, hogst,

⁸⁹ Riksantikvaren 2019

⁹⁰ Selbu Kommune 2020

⁹¹ Rikantikvaren n.a.

⁹² Tydal kommune 2019

tynning, ungskogpleie, gjødsling, veibygging, miljøresistrering, reguleringsplanlegging, mobile tjenester, hjelp til frivillig vern og andre lignende oppgaver

.⁹³

Thomas Angells Stiftelser er en andelseier i Allskog, og skogbrukssjefen fortalte at de benyttet seg av deres tjenester i forvaltningen av skogeiendommene i Selbu og Tydal. De som benytter seg av disse tjenestene skal følge retningslinjene deres *PEFC Standard*. I *PEFC Standard* er det to punkter som er relevant for dette kapittelet, nemlig kulturminner og kulturmiljøer. I punktet om kulturminner skriver Allskog blant annet om automatisk fredete kulturminner. I retningslinjene viser de til kulturminneloven som sier at alle kulturminner fra før 1537, er automatisk fredet. Allskog skriver også at samiske kulturminner som er eldre enn hundre år også er automatisk fredet, men i 2017 ble kulturminneloven oppdatert. Fra 2017 ble samiske kulturminner automatisk fredet dersom de er eldre enn 1917. Allskog har altså ikke oppdatert retningslinjene sine, men på hjemmesidene deres opplyser de om at de nå utvikler nye retningslinjer som skal være godkjent i løpet av 2023. Videre i retningslinjene skriver de at man også må ta hensyn til kulturminner som ikke er automatisk fredet. I retningslinjene står det også at det er skogeiernes ansvar å bli kjent med kulturminnene som er registrert på deres eiendommer. De ønsker at skogeierne skal bruke databasene Askeladden eller Kulturminnesøk. Disse nettsidene er også brukt i NIBIOs kart som jeg har skrevet om tidligere. Etter å ha fått kunnskap om kulturminnene som er registrert på eiendommen, skal skogeierne ta hensyn til disse når de arbeider i skogen. Dersom skogeierne skulle havne i “konflikt” med kulturminnene, skal de regionale kulturminnemyndighetene kontaktes. Allskog skriver også at det er en risiko for ødeleggelse av kulturminner ved terrengkjøring av lastetraktor eller stor skogstraktor, og i retningslinjene står det at skogsmaskiner eller traktorer ikke bør kjøres nærmere enn fem meter fra ytterkant av kulturminnet, dette jamfører de med kulturminneloven.⁹⁴

Punktet om kulturmiljøer lyder slik:

Det skal ikke aktivt etableres ny skog på kulturmarker mindre enn 5 dekar i skoglandskapet. Unntaksvis kan det etableres skog der omdisponering er godkjent av

⁹³ Allskog n.a. Om Allskog

⁹⁴ Allskog n.a. PEFC Standard

kommunen etter § 9 i Jordloven, forutsatt at det ikke er i strid med hensyn til verdifulle kulturminner eller kulturmiljøer.⁹⁵

Sitatet viser tydelig at Allskog opplyser skogeierne om hva som er tillatt innenfor lovens rammer. At dette er beskrevet så konkret kan tyde på at kulturminner er noe skogeiere støter på relativt ofte.

Allskog skriver lite om hva kulturminner generelt er. For å gjøre det tydeligere for skogeierne hva kulturminner er, kunne de brukt kulml § 2 første ledd.

Det at de ikke har skrevet så mye om hva kulturminner er, kan også være en taktikk for å få skogeierne til å sette seg inn i dette selv, og på den måten bli klar over hvilke kulturminner de har på eiendommene sine. Dersom de skulle listet opp mulige kulturminner i skogeiernes eiendommer, hadde listen blitt veldig lang, og dette kan være en av grunnene til at de ikke utdyper hva kulturminner er.

⁹⁵ Ibid

Kapittel 7. Analyse av formidling

I dette kapittelet blir formidlingen til TAS analysert. Mye av formidlingen av kulturminnene tilknyttet eiendommene i Selbu skjer gjennom litteratur. TAS formidler også kulturminner på andre måter, men det er enten knyttet til Thomas Angell selv, virksomhetene i Trondheim, eller stiftelsen generelt.

7.1 Formidling gjennom litteratur

Samtidig som at forvaltning av kulturminner kan skje gjennom litteratur, kan også kulturminnene formidles på denne måten. Som jeg tidligere har etablert, bruker Thomas Angells Stiftelser denne metoden for å formidle deres kulturminner. Dette ble tydelig for meg under min praksisperiode hos TAS. Da jeg spurte skogsjefen om jeg kunne intervjuer han sa han ja, men på ett vilkår. At jeg skulle lese bøkene stiftelsen har produsert, i tillegg til å lese bøkene skrevet av lokalhistorikere i Selbu og Tydal. De ulike bøkene formidler historien til selve stiftelsen, men også til arbeiderne. Det at skogbrukssjefen ba meg lese bøkene viser at litteraturen er en viktig ressurs.

Med bruk av bøker til formidling kan man gå i mer i detalj enn ved mange andre formidlingsmetoder. Det er også mulig å illustrere det man vil formidle, ved å bruke bilder i bøkene, som flere av bøkene har. En annen fordel med formidling gjennom bøker er at innholdet alltid er tilgjengelig for de som har bøkene. Med litteratur som formidlingsmetode kan det være vanskelig å nå ut til et bredt publikum. Målgruppen til bøkene er mest sannsynlig de som enten har en tilknytning til virksomheten eller som er spesielt interesserte i stiftelsen.

7.2 Muntlig formidling

Det er store forskjeller mellom muntlig formidling og formidling gjennom litteratur. Den muntlige formen for formidling kan skape mer følelser og engasjement rundt kulturminner gjennom kroppsspråk, tonefall og sosial kontakt. I avdelingene på Selbu driver de ikke aktivt med muntlig formidling, men på befaringen formidlet skogsjefen muntlig underveis. Jeg

kunne koble informasjonen fra bøkene til det jeg så på befaringen, og det som skogsjefen fortalte. TAS har en rik historie når det kommer til virksomhetene i Selbu og Tydal, og skogsjefen er en stor ressurs fordi han har veldig mye kunnskap om historien til virksomhetene gjennom tidene.

Det blir også utviklet et manus om stiftelsen, som er skrevet av meg. Dette kan være en ressurs dersom TAS ønsker å bruke det.

7.3 Formidlingsmangler?

På hjemmesidene har de en egen del som tar for seg stiftelsens historie. Her står det ikke så mye om skogdriften eller skogsarbeiderne. Lokalhistorikeren Arnt Fuglem har skrevet boka *Skogskoielivet i Selbu og Tydal* på vegne av Thomas Angells Stiftelser, som handler om skogsarbeiderne. Deler av boken kunne blitt brukt på hjemmesidene slik at også skogsarbeidernes historie blir formidlet. Man kunne også oppfordret til å lese boken. Siden TAS har gitt ut boken, hadde det vært naturlig at de hadde skrevet om den. Det er dette jeg mener at mangler i TAS formidling.⁹⁶

⁹⁶ Thomas Angells Stiftelser n.a. Historie

Kapittel 8. Konklusjon

Formålet med oppgaven var å finne ut hvordan en privat eier forvalter kulturminnene i sine eiendommer. For å undersøke dette har jeg sett på hvordan den private eieren Thomas Angells Stiftelser forvalter sine kulturminner i Selbu og Tydal, med hovedfokus på eiendommene i Selbu. For å konkludere oppgaven svarer jeg på spørsmålene i problemstillingen.

8.1 Hvilke kulturminner finnes i Thomas Angells Stiftelsers eiendommer?

Det finnes både materielle og immaterielle kulturminner i eiendommene. De materielle kulturminnene er hyttene/koiene som ble bygd i forbindelse med skogvirksomheten (skogdrift, tømmerhogst, saging, transport av virke) til stiftelsen. Hyttene er spredt rundt på eiendommene. De immaterielle kulturminnene er historiene til arbeiderne i skogavdelingen og historien om TAS. Thomas Angells Stiftelser har en lang historie med skogdrift. Kulturlandskapene er også kulturminner, og er både materielle og immaterielle. Kulturlandskapene er driftsområdene der det foregikk/foregår hogging, saging og transport. Det er rester etter sager, og spor etter demninger i naturen.

8.2 Hvordan forvalter Thomas Angells Stiftelser kulturminne deres?

Kulturminnene blir forvaltet på forskjellige måter. Det er naturlig at forvaltningen skjer på ulike måter når det er flere typer kulturminner. Forvaltningen av de materielle kulturminnene, hyttene/koiene, skjer gjennom utleie. På denne måten blir hyttene/koiene bevart gjennom bruk. Gjennom åremålsutleie er de pliktige til å vedlikeholde bygningene. Noen av hyttene/koiene har blitt helt forandret gjennom oppgraderinger, mens andre har bare delvis blitt forandret.

De immaterielle kulturminnene blir forvaltet gjennom arkivering og produksjon av litteratur.

Kulturlandskapet blir forvaltet på to måter. Den ene måten er gjennom utleie og salg hyttetomter og jakt. Den andre måten kulturlandskapet blir forvaltet på, er ved å la rester og spor etter virksomhetene stå. Med andre ord, gjennom å ikke gjøre noe med landskapet.

Forvaltningen er altså både passiv og aktiv. Den aktive bevaringen er de tiltakene eller handlingene som aktivt fører til bevaring av kulturminner. Mens den passive bevaringen, er handlinger eller ikke-handlinger som fører til bevaring av kulturminner. Både den aktive og passive bevaringen kan være gjort med intensjon eller ikke, men er likevel med på å forvalte kulturminnene og kulturlandskapet.

8.3 Hvordan blir kulturminne formidlet?

Stiftelsen formidler kulturminnene i eiendommene i Selbu og Tydal gjennom litteratur. Ved bruk av arkivmateriale og intervju har de publisert bøker om kulturminnene. Denne metoden formidler kulturminnene på en detaljert måte, men gjør også at det er vanskelig å nå frem til et bredt publikum.

Kildeliste

Bøker:

Christensen, A, L. (2011). *Kunsten å bevare*. Oslo: Pax Forlag

Dragsten, S. (n.a.). *Thomas Angells Stiftelser. Som eier og driver av fast eiendom i Selbu og Tydal*. Trondheim: Thomas Angells Stiftelser

Erlil, A. (2011). *memory in culture*. Basingstoke, Hampshire, England: Palgrave Macmillan

Fuglem, A. (1999). *Sagbruk og fløting i Selbuvassdraget gjennom 310 år*. Selbu: Selbuvassdragets Fellesfløtningsforening

Fuglem, A. P. (2001). *Skogskoielivet i Selbu og Tydal*. Selbu: Thomas Angells Stiftelser

Howard, P. (2003). *Heritage. Management, Interpretation, Identity*. London, England & New York, USA: Continuum

Jensen, L. B. (2011). *Indføring i tekstanalys (2.utgave)*. Roskilde, Danmark: Roskilde Universitetsforlag

Kahn, M. (2007). *Lærebok i kulturminnerett*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag

Kulturrådet. (2010). *Immateriell kulturarv i Norge*. Oslo: Kulturrådet

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2021). *Det kvalitative forsknings-intervju (3.utgave)*. Oslo: Gyldendal

Nissen, G. (1967). *Thomas Angells Stiftelser 1767-1967*. Trondheim: Thomas Angells Stiftelser

Nettsider/nettartikler:

Allskog (n.a.). Om Allskog. Hentet fra <https://www.allskog.no/Kontakt%20oss> Sist lastet ned 15.11.2022

Allskog (n.a.) PEFC Standard. Hentet fra <https://www.allskog.no/upload/2018/02/08/pefc-skogstandard.pdf> Sist lastet ned 15.11.2022

Bjørgen S. (2020, 25.november) Vern gjennom bruk. *Norsk Kulturarv*. Hentet fra <https://kulturarv.no/aktuelt/vern-gjennom-aktiv-bruk/> Sist lastet ned 15.11.2022

Hansteen (2020, 26.mars) Dette er kulturminnenes grunnlov. *Fortidsminneforeningen*. Hentet fra <https://fortidsminneforeningen.no/aktuelt/venezia-charteret-pa-norsk/> Sist lastet ned 15.11.2022

Klima- og Miljødepartementet (2020, 17.april). Meld. St. 16 (2019-2020) Nye mål I kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/35b42a6383f442b4b501de0665ec8fcf/no/pdfs/stm201920200016000dddpdfs.pdf> Sist lastet ned 15.11.2022

Kulturminneloven. (1979). Lov om kulturminner (LOV-1978-06-09-50). Hentete fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50> Sist lastet ned 08.05.2022

Naturmangfoldloven. (2009). Lov om forvaltning av naturens mangfold (LOV-2009-06-19-100). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100#KAPITTEL_5 Sist lastet ned 15.11.2022

NIBIO. (n.a.). Gårdskart. Hentet fra gardskart.nibio.no/landbrukseiendom/5032/1/1/0?gardskartlayer=ar5k17 Sist lastet ned 15.11.2022

NTNU. (n.a.). Michael Kahn. Hentet fra <https://www.ntnu.no/ansatte/michael.kahn> Sist lastet ned 15.11.2022

Regjeringen. (2021). Nasjonalparker i Norge. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/naturmangfold/innsiktsartikler-naturmangfold/nasjonalt-parker-og-andre-verneomrader/id2076286/> Sist lastet ned 15.11.2022

Riksantikvaren. (2020). Kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap. Hentet fra <https://www.riksantikvaren.no/kulturminner-kulturmiljo-og-kulturlandskap/> Sist lastet ned 15.11.2022

Riksantikvaren. N.a. Kulturminneplan – tre veier til målet. Hentet fra <https://www.riksantikvaren.no/veileder/tre-veier-til-malet-kulturminneplan/> Sist lastet ned 15.11.2022

Riksantikvaren. (2019). Mange vil ha kulturminneplaner. Hentet fra <https://www.riksantikvaren.no/siste-nytt/pressemeldinger/mange-vil-ha-kulturminneplaner/> Sist lastet ned 15.11.2022

Riksantikvaren. (2022). Om kulturmiljøforvaltning. Hentet fra <https://www.riksantikvaren.no/om-kulturminneforvaltningen/> Sist lastet ned 08.05.2022

Riksantikvaren. (2021). Ordliste med ordforklaringer – bokmål. Hentet fra <https://www.riksantikvaren.no/ordlister-med-ordforklaringer-bokmal/> Sist lastet ned 15.11.2022

Riksantikvaren. (2020). Fredningsstatus. Hentet fra <https://www.riksantikvaren.no/les-om/fredningsstatus/> Sist lastet ned 15.11.2022

Selbu Kommune. (2020). Kommunal planstrategi 2019-2023. Hentet fra <https://www.selbu.kommune.no/f/p6/i045487b9-827a-4d32-92f5-614bce5a76f3/kommunal-planstrategi-04012021-rev-etter-ks.pdf> Siste lastet ned 15.11.2022

Solberg, B & Tschudi-Madsen, S. (2020). kulturminner. *Store norske leksikon* Hentet fra <https://snl.no/kulturminner> Sist lastet ned 15.11.2022

Thomas Angells Stiftelser. (n.a.). Historie. Hentet fra <https://thomasangell.no/historie/historie/> Sist lastet ned 15.11.2022

Thomas Angells Stiftelser. (n.a.). Hyttetomter. Hentet fra <https://thomasangell.no/skog-og-utmark/hyttetomter/> Sist lastet ned 15.11.2022

Thomas Angells Stiftelser. (n.a.). Korttidsleie av hytter. Hentet fra <https://thomasangell.no/skog-og-utmark/korttidsutleie-av-hytter/> Sist lastet ned 08.05.2022

Thomas Angells Stiftelser. (n.a.). Om virksomheten. Hentet fra <https://thomasangell.no/om-virksomheten> Sist lastet ned 15.11.2022

Thomas Angells Stiftelser. (n.a.). Åremålshytter. Hentet fra <https://thomasangell.no/skog-og-utmark/aremalshytter/> Sist lastet ned 15.11.2022

Tydal Kommune. (2019). Temaplan for kulturminner 2019-2022. Hentet fra <https://www.tydal.kommune.no/f/p7/i0edf20ad-f20d-4830-90f3-ace913e4d764/temaplan-for-kulturminner-2019-2022.pdf> Sist lastet ned 15.11.2022

UNESCO. (n.a.). Immateriell kulturarv. Hentet fra

<https://unesco.no/kultur/immateriellkulturarv/> Sist lastet ned 15.11.2022

Arkivmaterialer

TAS Avtale

Dette er en leiekontrakt for åremålshytter, den er også funnet i arkivet. I og med at dette var en kontrakt som har gått ut, kan jeg ikke ha den som vedlegg. Det er et brudd med personvernet, dersom man er interessert må man høre med TAS om tilgang.

Målfrid

Målfrids beretninger, finner du også i arkivet til TAS i avdeling Selbu. Dette er et skriv som Målfrid har skrevet selv. Den handler om hennes jobb hos TAS og litt generelt om TAS fra hennes perspektiv. Hun jobbet der som sekretær for skogavdelingen fra 1962 til 2013.

Årsberetninger

Årsberetninger er en samling med beretninger som ble skrevet på slutten av året, dette er en tradisjon som har blitt gjort siden 1855. Beretningene er sortert etter år, eldst bakerst til yngst fremst. Disse finner du i arkivet til TAS avdeling Selbu, fjern arkiv.

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv, side 54-56

Vedlegg 2: Intervjuguide for kommunal skogsjef, side 57

Vedlegg 3: Intervjuguide for tidligere kommunal skogsjef, side 58

Vedlegg 4: Intervjuguide for Skogbrukssjef for Thomas Angells Stiftelser, side 59

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Masteroppgave”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å dokumentere så mye som mulig om kulturminner og generell informasjon om skogområdet til Thomas Angells stiftelser. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å skaffe så mye informasjon som mulig, slik at studenten kan skrive en masteroppgave om forvaltning av kulturminner i utmark, med hovedfokuset i Thomas Angells Stiftelsers utmarksområde.

Forskningsspørsmål som kan være relatert til dette prosjektet, kan blant annet være:

«Hvordan har skogbruket vært drevet?»

«Hvordan har annen bruk av området blitt gjort?»

“Hvilken informasjon om områdets historie finnes?”

Disse spørsmålene er utgangspunktet for selve prosjektet.

Dette forskningsprosjektet er en del av masterstudiet Kulturminneforvaltning.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Ansvarlig for studieprogrammet i kulturminneforvaltning v/Aud M. Tretvik.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Grunnen til at du er valgt ut som informant er at vi forventer at du har en del informasjon angående skogområdet til Thomas Angells stiftelse.

Vi fikk din kontaktinformasjon gjennom Thomas Angells Stiftelser.

Hva innebærer det for deg å delta?

Å delta i prosjektet innebærer at man blir intervjuet. Informasjonen som samles, handler om skogområdet, personlige opplysninger blir utelukket. I prosjektfasen må vi likevel registrere kontaktinformasjon på deg for å vareta dine rettigheter, jfr med punktet om dine rettigheter lengere ned i dokumentet. Opplysningene blir registrert gjennom lydopptak og notat. Andre typer kilder som blir brukt er blant annet arkiv kilder, bøker og fotodokumentasjon.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun forskningsgruppen (studenten) som har tilgang til opplysningene.

Personopplysningen kommer til å bli lagret på studentens datamaskin.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene slettes når prosjektet er slutt. 31.08.2022

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene

- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med: Ansvarlig for KULMI-kurset professor Aud Mikkelsen Tretvik, Program for kulturminneforvaltning, Institutt for historiske og klassiske studier, NTNU, epost aud.tretvik@ntnu.no, tlf. 73 59 64 49

Med vennlig hilsen

Aud Mikkelsen Tretvik

Kursansvarlig

Peter N. S. Finsås

Student

Intervjuguide for kommunal Skogsjef for Selbu kommune og Tydal kommune

Personinfo spørsmål: Navn, alder, stilling, hvor lenge du har hatt stilling, osv.

Hovedspørsmål: Hvilke typer historiske spor er det mulig å finne i skog og utmarken?

Underspørsmål: Gjerne utdyp?

Hovedspørsmål: Hvordan blir kulturminnene vedlikeholdt?

Underspørsmål: Er det noen samiske kulturminner i eiendommene?

Hovedspørsmål: Er det noen samiske aktiviteter i eiendommene i dag?

Hovedspørsmål: Hvordan er samarbeidet med Thomas Angells Stiftelser og kommunen?

Underspørsmål: Det samme lurer jeg på angående de andre eiendommene i kommunene?

Hovedspørsmål: Har du kunnskap om hvem som kjøpte tømmeret før og nå i dag?

Hovedspørsmål: Hvordan blir historien om skogdriften formidlet?

Intervju guide for tidligere Skogsjef for Selbu kommune og Tydal kommune.

Navn, alder, tidlige stilling og hvor mange år i stilling?

Hovedspørsmål: Hva betydde skogbruken for Selbu når du jobbet?

Hovedspørsmål: Hva slags type kulturminner fantes det i utmarken/skogen, når du jobbet?

Underspørsmål: Hvilke kulturminner var viktig når du jobbet?

Underspørsmål: Hvilke kulturminner ville du bevare?

Hovedspørsmål: Hvordan samarbeidet kommunen med private eiere av skog?

Underspørsmål: Eksempel Thomas Angells stiftelser

Hovedspørsmål: Hva kan du om Selbus skog/utmarks-historie?

Underspørsmål: Har du noen historier fra tidligere skogsjefer?

Hovedspørsmål: Hvem vil du anbefale at jeg skal snakke med?

Intervjuguide for Skogbrukssjef for Thomas Angells Stiftelser

Personinfo spørsmål: Navn, alder, stilling og hvor lenge du har vært i stillingen.

Hovedspørsmål: Hvilke typer historiske spor er det mulig å finne i skog og utmarken?

Underspørsmål: Er det noen samiske kulturminner i eiendommene?

Hovedspørsmål: Hvordan blir kulturminnene vedlikeholdt?

Hovedspørsmål: Hvordan er samarbeidet mellom Thomas Angells Stiftelser og kommunene?

Underspørsmål: Hvordan samarbeidet mellom Thomas Angells Stiftelser og de andre eiendomseierne er?

Hovedspørsmål: Hvordan blir historien til skogbruket formidlet?

